

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Ladislav Václavík

**Zkoumání skutečného majitele právnické osoby a jeho evidence ve
veřejném rejstříku**

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Zkoumání skutečného majitele právnické osoby a jeho evidence ve veřejném rejstříku vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 102 727 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 25.7.2022

Ladislav Václavík

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu této práce **JUDr. Janu Lasákovi, LL.M., Ph.D.**, za jeho přístup v rámci konzultací k tématu diplomové práce. Také bych chtěl poděkovat všem svým přátelům a rodině, kteří mě podporovali v průběhu celého studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	8
1. Pojem skutečného majitele	10
1.1. Důvody zavedení	10
1.2. Právní úprava	11
1.2.1. Směrnice AML 4, 5	11
1.2.2. ZAML	12
1.2.3. ZESM	12
2. Nástroje pro zastírání skutečného majitele	15
2.1. Bílý kůň a profesionální fiktivní majitel	16
2.2. Daňové ráje	16
3. Indikátory pro posouzení skutečného majitele	18
3.1. Koncový příjemce	18
3.1.1. Výpočet nepřímého podílu na prospěchu	19
3.2. Osoba s koncovým vlivem	20
3.2.1. Výpočet nepřímého podílu na hlasovacích právech	21
3.3. Případy, kdy nelze skutečného majitele určit	23
4. Evidence skutečných majitelů	25
4.1. Evidující osoba a její povinnosti	25
4.2. Povaha evidence (rejstříku) skutečného majitele	26
4.3. Zápis skutečného majitele do evidence	27
4.3.1. Zápis soudem	27
4.3.2. Zápis notářem	29
4.3.3. Automatický průpis	29
4.4. Řešení nesrovnalostí v evidenci skutečných majitelů	31
4.4.1. Řízení o nesrovnalosti	32
4.5. Problematické aspekty evidence a zápisu	33

5.	Soukromoprávní sankční mechanismy spojené s porušením povinnosti evidence	35
5.1.	Naturální obligace.....	35
5.2.	Zákaz vyplacení podílu na prospěchu.....	37
5.3.	Zákaz výkonu hlasovacího práva.....	38
5.4.	Zákaz vyplacení dotací dle zákona o rozpočtových pravidlech.....	39
5.5.	Přestupky	39
6.	Některé problematické aspekty institutu skutečného majitele	41
6.1.	Obecně	41
6.2.	Zjišťování skutečného majitele.....	41
6.3.	Velký počet zapisovaných osob.....	42
6.4.	Povinnosti a sankcionování skutečného majitele dle ZESM	42
6.5.	Problémy spojené s úpravou přestupků	44
6.6.	Další problematické body	45
7.	Připravovaná novelizace právní úpravy evidence skutečných majitelů	47
7.1.	Novela zákona.....	47
7.2.	Řízení a kritizované body z něj vyplývající řízení.....	47
7.3.	Podstatné body novelizace.....	48
7.4.	Shrnutí novelizace.....	50
8.	Závěr.....	51
	Seznam použitých zdrojů.....	54
	Abstrakt (Abstract)	57
	Klíčová slova (key words).....	58

Seznam použitých zkratk

ZESM	- Zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, ve znění pozdějších předpisů.
Důvodová zpráva k ZESM	- Důvodová zpráva k zákonu č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.
Důvodová zpráva k novelizaci zákona ZESM	- Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů.
ZAML	- Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.
Zákon o veřejných rejstřících	- Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů.
IV. AML směrnice	- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES.
V. AML směrnice	- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. 5. 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU.
AML směrnice	- IV. a V. AML směrnice.

ZOK	- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.
OZ	- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
ČR	- Česká republika
odst.	- odstavec
písm.	- písmeno
EU	- Evropská Unie
PO	- právnická osoba
FATF	- Financial Action Task Force
čl.	- článek
Sb.	- sbírka

Úvod

Institut skutečného majitele je v českém právním prostředí poněkud nový institut. Zákon o veřejných rejstřících zřídil evidenci údajů o skutečném majiteli právnické osoby zapsané do veřejného rejstříku k 1. 1. 2018. Institut byl zaveden v rámci boje proti organizovanému zločinu, korupci či financování dalších trestných činností, jako například terorismu. V další rovině byl zákon zaveden také proto, aby osoby zapojené do těchto zavrženíhodných činností nedostávaly veřejnou finanční podporu, ať již od domovského státu či EU, ve formě dotací či jiné podpory, jelikož by mohla být z těchto prostředků dále financovaná trestná činnost, a dané veřejné subjekty by se tak na těchto činnostech nepřímo podílely.

V rámci institutu skutečného majitele je především nutné zkoumat, kdo je skutečným majitelem právnické osoby, zda má právnická osoba povinnost skutečného majitele zveřejnit či uveřejnit, a jaké má taková publikace nebo její porušení důsledky. Dále je nutné zabývat se povahou a obsahem evidence skutečných majitelů právnických osob. S ohledem na rozsah dané úpravy, se budu zabývat zkoumáním skutečného majitele obchodních korporací.

Téma jsem si zvolil, protože prozatím neexistuje mnoho kvalitních zdrojů, ze kterých by mohla široká veřejnost při zjišťování a zapisování skutečného majitele právnické osoby čerpat. Jako hlavní zdroj informací o tomto institutu považuji v současnosti Důvodovou zprávu k zákonu č. 37/2021 Sb. o evidenci skutečných majitelů, která poměrně nově zakotvenou úpravu evidence skutečných majitelů podrobně odůvodňuje. Jelikož je tento zdroj základním podkladem, na jehož základě byl ZESM Parlamentem České republiky přijat, bude i pro mne základem pro výklad dotčené problematiky. Ve své práci tudíž budu z Důvodové zprávy vycházet a následně ji případně komentovat.

Chtěl bych, aby výsledkem práce byl přehledný popis institutu, upozornění na problematické aspekty, vysvětlení neurčitých pojmů, a zejména jiný pohled na zkoumání těchto vlastnických struktur. Budu vyhledávat nedostatky v informacích týkajících se zkoumání skutečného majitele, rozšiřovat danou problematiku. Mým cílem je dosáhnout vyjasnění tohoto institutu, které by mohlo v budoucnu přispět k snadnějšímu pochopení této problematiky například osobám, které jsou povinny svého skutečného majitele na základě úpravy v ZESM evidovat. Konkrétně by díky této práci mohli například členové statutárních orgánů osob povinných k evidenci být schopni bez problému vyhledat konkrétní osobu, která je pro dotčenou právnickou osobu skutečným majitelem.

Cílem práce bude také analýza podmínek pro určení skutečného majitele právnické osoby i nástrojů k odhalování a na druhé straně skrývání vlastnických struktur právnických osob. Tyto

podmínky či nástroje bych rád prozkoumal a zjistil problémy, které jsou s jednotlivými metodami rozkrývání skutečného majitele spojeny. Pokusím se nastítnit možné nástroje, jež by mohly, vzhledem ke složitosti nalézání skutečného majitele, napomoci v budoucí praxi. Rovněž se zaměřím na případy, v nichž je nutné zapsat skutečného majitele do evidence, respektive jaké důsledky plynou z nesplnění této povinnosti.

V neposlední řadě bych se chtěl zaměřit na hlavní důvody zavedení tohoto institutu do české právní úpravy a na problematické aspekty, které vyvstaly v právní úpravě skutečných vlastníků právnických osob, především to, nakolik je právní úprava dostatečná vzhledem ke složitosti vyhledávání vlastnické struktury.

Konečně pak v závěru práce zhodnotím připravovanou novelizaci této právní úpravy ve smyslu reakce na probíhající řízení o porušení povinnosti pro nesprávné provedení směrnice (řízení č. 2021/2162) dle čl. 258 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Ve své práci budu vycházet zejména z výše zmíněné Důvodové zprávy k ZESM, odborných článků, právní úpravy týkající se dané problematiky, komentářů k daným právním předpisům a z příruček sepsaných orgány Evropské unie, které by měly pomoci k pochopení celé problematiky. V časovém hledisku se zaměřím na využití institutu od účinnosti zákona č. 37/2021 Sb. do období k 30. 6. 2022.

1. Pojem skutečného majitele

1.1. Důvody zavedení

Obecně lze uvést, že koncept právnických osob poskytuje fyzickým osobám určitou míru anonymity, kdy se tyto osoby mohou “skrýt” do struktur společností či uspořádání. Tato skutečnost může vést k tomu, že budou pomocí právnických osob páčány trestné činy, za něž nebude osoba, která se do struktury těchto společností či právních uspořádání úmyslně skryje, právně odpovědná. Vlastnictví, které je netransparentní, může být zneužíváno jako nástroj k ukrytí fyzické osoby. Například v případech trestných činů legalizace výnosů z trestné činnosti je cílem přerušit vazby mezi protiprávně získanými prostředky a jejich původním zdrojem mohou být tyto prostředky převedeny přes účty právnických osob, u kterých nelze dohledat, kdo je jejich skutečným vlastníkem.¹

Zavedení konceptu skutečného majitele a zajištění transparentnosti vlastnických struktur právnických osob má toto riziko z mého pohledu velmi podstatně eliminovat. Právě tento důvod vnímám jako jeden z prvotních motivačních prvků pro uvažování o úpravě skutečných majitelů.

Důvodová zpráva k ZESM uvádí, že původně koncept evidence skutečného majitele představoval pomocný nástroj v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Cílem s tím souvisejícím je zvýšení transparentnosti právnických osob a právních uspořádání, čímž lze zajistit větší transparentnost jak finančních transakcí, tak právnických osob včetně svěrenských fondů a právních uspořádání.² Na pozadí těchto motivů přitom vždy stojí účinnější boj proti financování terorismu.³

Mezi důležité cíle úpravy problematiky skutečného majitele patří kromě odhalování a vyšetřování praní špinavých peněz také prevence jejich vzniku, jelikož posílení transparentnosti by mohlo představovat významný odstrašující prvek.⁴

Úprava evidence skutečného majitele není primárním prostředkem boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu, nýbrž pouhým doplňujícím nástrojem, který se však osvědčuje i v jiných oblastech, jako je například kontrola nakládání s veřejnými prostředky či pomocný nástroj k posouzení možného střetu zájmu členů volených orgánů obchodních korporací. Další funkcí může být také například zprůhlednění vztahů a struktur právnických

¹ VUOVÁ, Huyen. K otázce procesu zjištění skutečného majitele a provedení jeho zápisu. *Obchodněprávní revue*, 2021, č. 3, s. 204-211.

² Důvodová zpráva k ZESM, Obecná část, bod I (1), s 23.

³ V. AML Směrnice, recitál č. 2.

⁴ V. AML Směrnice, recitál č. 4.

osob vedoucí k vyšší důvěryhodnosti a rovněž posílení konkurenčního prostředí v obchodním styku.⁵

Jako další důvod lze uvést problematiku týkající se dotací, jak na národní, tak i evropské úrovni. Rozkrývání vlastnických struktur by mělo pomoci při hodnocení, zda není žadatel ve střetu zájmů, není s ním spojována sankce týkající se zákazů vyplácení dotací a zdali například splňuje kritéria týkající se dotačních výzev pro malé a střední podniky. Právě toto kritérium velikosti podniku bylo v posledních letech spojováno s velkými dotačními kauzami.⁶

V neposlední řadě je nutné zmínit využití tohoto institutu v daňových oblastech, kdy skrývání vlastnické struktury umožňuje přesouvat zisk v rámci vlastnických struktur a může tak dojít k daňovým únikům státu.

1.2. Právní úprava

Problematiku evidence skutečného majitele v současnosti upravuje především ZESM. Je tomu tak od 1. 6. 2021, kdy tento zákon ze dne 19. 1. 2021 začal být účinným.

Před zakotvením úpravy v ZESM upravoval problematiku evidence skutečného majitele jednak ZAML a dále zákon o veřejných rejstřících. Definice skutečného majitele obsažená v ZESM nevymezovala tento pojem pro potřeby zapisování skutečného majitele do evidence, nýbrž pro potřeby jeho zjišťování tzv. povinnými osobami, kterými jsou například banky či směnárny.⁷ Definice pojmu dle ZAML tedy nezohledňovala potřebu využití definice také při zjišťování skutečného majitele ze strany samotných právnických osob či právních uspořádání.

S ohledem na výše uvedené proto nově přijatá právní úprava v ZESM vymezila pojem skutečného majitele obecněji a přesněji, přičemž tímto způsobem je možné dotčenou definici použít také pro další účely. Zároveň je z nové definice v ZESM zřejmé, že je zakotvena z důvodu evidování skutečných majitelů.⁸

1.2.1. Směrnice AML 4, 5

Pokud jde o směrnice EU, které problematiku skutečného majitele upravují, těmi jsou zejména IV. AML a V. AML Směrnice.

Směrnice označovaná jako IV. AML Směrnice, která vychází především ze standardů přijatých FATF, zejména upravuje evidování údajů o skutečných majitelích, když

⁵ V. AML Směrnice, recitály č. 30 a 31.

⁶ ŽONDRA, Milan. Registry skutečných majitelů-teorie a praxe. Soukromé právo, 2021, č. 2, s. 3.

⁷ Důvodová zpráva k ZESM, Obecná část, bod I (2), s. 24-25.

⁸ Ibid

v čl. 30 odst. 1 stanovuje povinnost členských států zajistit, *“aby společnosti a jiné právnické osoby zapsané v rejstříku na jejich území měly povinnost získat a mít adekvátní, přesné a současné informace o svém skutečném vlastnictví, včetně údajů o skutečné držené účasti.”* Dále tato směrnice členským státům ukládá, aby informace o skutečném vlastnictví byly v každém členském státě uchovány v centrálním registru nebo jiném veřejném rejstříku, přičemž je nutné, aby byly adekvátní, přesné a současné.

V. AML Směrnice, která IV. AML směrnici novelizuje, reaguje na nové trendy ve financování terorismu, praní špinavých peněz, a to například v souvislosti s virtuálními měnami. Dále tato směrnice normuje veřejnost centrálních registrů skutečných majitelů v určeném rozsahu. Rovněž také po členských státech požaduje, aby zajistily odrazující, účinné a zároveň přiměřené sankce pro případ porušení povinností týkajících se centrálních registrů skutečných majitelů.

1.2.2. ZAML

ZAML definoval do 31. 5. 2021 pojem skutečného majitele v § 4 odst. 4 jako fyzickou osobu, která má fakticky nebo právně možnost vykonávat přímo nebo nepřímo rozhodující vliv v právnické osobě, ve svěřenském fondu nebo v jiném právním uspořádání bez právní osobnosti. Dále pak tento zákon stanovoval určité domněnky, kdy se má za to, že skutečným majitelem je určitá fyzická osoba. Například platilo, že se má za to, že skutečným majitelem je u obchodní korporace fyzická osoba, která sama nebo společně s osobami jednajícími s ní ve shodě disponuje více než 25 % hlasovacích práv této obchodní korporace nebo má podíl na základním kapitálu větší než 25 %. V současné době již ZAML jde-li o definici skutečného majitele, ve svém § 4 odst. 4 odkazuje na ZESM, když stanoví, že za skutečného majitele se pro účely ZAML rozumí *„skutečný majitel podle zákona upravujícího evidenci skutečných majitelů“*.

1.2.3. ZESM

Zákon v aktuálním znění definuje jako skutečného majitele každou fyzickou osobu, která je koncovým příjemcem nebo osobou s koncovým vlivem.⁹ Pro tyto účely je nutné definovat, koho zákon považuje za koncového příjemce a osobu s koncovým vlivem.

Koncovým příjemcem může být osoba, která může mít přímo nebo nepřímo prostřednictvím jiné osoby nebo právního uspořádání podstatnou část z celkového majetkového prospěchu

⁹ ZESM, § 2 písm. e).

tvoreného při činnosti nebo likvidaci právnické osoby nebo tvoreného při správě nebo zániku právního uspořádání a takový prospěch dál nepředává.¹⁰ Dále § 3 ZESM definuje koncového příjemce takto:

(1) Koncovým příjemcem právnické osoby je každá osoba, která může přímo nebo nepřímo získávat více než 25 % z celkového majetkového prospěchu tvoreného při činnosti nebo likvidaci právnické osoby, a tento prospěch dále nepředává; má se za to, že prospěch předáván není.

(2) Koncovým příjemcem obchodní korporace je každá osoba, která má přímo nebo nepřímo právo na podíl na zisku, jiných vlastních zdrojích nebo likvidačním zůstatku obchodní korporace (dále jen "podíl na prospěchu") větší než 25 %, a tento podíl na prospěchu dále nepředává; má se za to, že podíl na prospěchu předáván není.¹¹

Za osobu s koncovým vlivem považuje ZESM osobu, která může bez pokynů jiného přímo nebo nepřímo uplatňovat rozhodující vliv v právnické osobě nebo na správu právního uspořádání.¹² Dále pojem osoby s koncovým vlivem ZESM definuje v §4 tak, že:

(1) Osoba s koncovým vlivem v obchodní korporaci je každá fyzická osoba, která je ovládající osobou podle zákona upravujícího právní poměry obchodních korporací.

(2) Má se za to, že osobou s koncovým vlivem v jiné než obchodní korporaci a v bytovém nebo sociálním družstvu je každá fyzická osoba, která je členem jejich statutárního orgánu.

(3) Na to, že fyzická osoba je osobou s koncovým vlivem v korporaci, ukazuje její přímý nebo nepřímý podíl na hlasovacích právech, který významně převyšuje podíly na hlasovacích právech ostatních osob, zejména je-li větší než 25 %.¹³

Rád bych rovněž poukázal na § 6 ZESM, kde zákon definuje skutečného majitele PO mimo obchodní korporace. V § 7 ZESM lze nalézt nevyvratitelnou domněnku, která určuje osoby a uspořádání, jež skutečného majitele vůbec nemají a z toho důvodu jim odpadá povinnost jej evidovat. Jedná se zejména o stát a územní samosprávný celek, dobrovolný svazek obcí, státní příspěvkové organizace a příspěvkové organizace územního samosprávného celku, školské právnické osoby (zřízená státem, územním samosprávným celkem nebo dobrovolným svazkem obcí) a dále například veřejné výzkumné instituce. Co je však zajímavé, skutečného majitele dle uvedeného ustanovení nemusí evidovat kupříkladu církve a náboženská společnost, odborová organizace a organizace zaměstnavatelů, honební společenstvo či společenství vlastníků jednotek.

¹⁰ ZESM, §2 písm. c).

¹¹ ZESM, § 3 písm. a) a b).

¹² ZESM, § 2 písm. d).

¹³ ZESM, § 4.

Zákon dále definuje, kdo je skutečným majitelem v případě, že nelze skutečného majitele zjistit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze rozumně požadovat. V tomto případě lze pojednávat o formálním pojetí, kdy je dle nevyvratitelné právní domněnky skutečným majitelem osoba ve vrcholném vedení obchodní korporace. Tatož osoba je dále skutečným majitelem všech korporací v jí podřízené struktuře vztahů.¹⁴ V důvodové zprávě k ZESM můžeme najít označení „náhradní skuteční majitelé“.

Podrobnějším popisem jednotlivých indikátorů, dle nichž lze osobu skutečného majitele zjistit, se zabývám ve třetí kapitole této práce.

¹⁴ ZESM, § 5.

2. Nástroje pro zastírání skutečného majitele

Jak již bylo zmíněno výše, zastírání osobních a majetkových vztahů k PO může být motivováno nelegální činností těchto osob a využíváno při legalizaci výnosů z trestné činnosti. To je také důvod, proč existuje a je zneužíváno mnoho nástrojů, které se snaží ukrýt odpovědnou osobu, a umožnit tak těmto osobám profitovat z nelegální činnosti. Proto je hlavním cílem institutu skutečného majitele rozkrývání anonymity v rámci vlastnických struktur právnických osob. Tato kapitola se bude zabývat primárně popisem známých nástrojů pro zastírání skutečného majitele ve světle ZESM. Dále se bude tato kapitola zabývat naopak těmi nástroji, které jsou často využívány v praxi, avšak ZESM ani ZAML na tyto instituty nereaguje, nebo nemá efektivní instrumenty pro řešení rozkrývání majetkových struktur.

Osoby, jenž lze označit za skutečné majitele, mohou být ukryté za spletitou strukturu vztahů a jejich koncový vliv nebo prospěch nelze jednoduše zjistit či prokázat. ZESM zavedlo pojmy struktura vztahů, řetězení a větvení, které se pojí právě se způsoby, jak zastířit vlastnické vazby k PO. Jako strukturu vztahů zákon myslí vztahy, díky nimž mohou osoby, které jsou považovány za koncové příjemce nebo osoby s koncovým vlivem, získávat přímo nebo nepřímo prospěch nebo uplatňovat svůj vliv.¹⁵ Tyto vazby jsou však mnohdy natolik skryté či utajené, že i přes zákonnou povinnost tyto vztahy sdělit skutečného majitele bez jeho vlastní iniciativy zjistit nelze. Pojmem řetězení ZESM rozumí „*možnost nepřímého získávání prospěchu nebo možnost nepřímého uplatňování koncového vlivu prostřednictvím na sebe postupně navázaných osob nebo právních uspořádání nebo na sebe postupně navazujících vztahů*“.¹⁶ Pojem větvení pak popisuje jako „*možnost získávání prospěchu nebo možnost uplatňování koncového vlivu prostřednictvím více jednotlivých řetězení*“.¹⁷ V těchto případech je zjišťován skutečný majitel v rámci spletitých struktur vazeb pomocí výpočtu vlivu či jeho majetkových podílů. Touto problematikou se budeme zabývat v samostatné kapitole níže. Dle mého názoru je zde předpoklad, že v rámci jednotlivých buněk těchto struktur známe majitele a jejich skutečné podíly. Existují však nástroje, které umožňují skutečné majitele skrýt za osoby bez vlivu i prospěchu. V roce 2018 provedla mezinárodní organizace FATF analýzu případů¹⁸, ve kterých posuzovala způsoby zastírání skutečného vlastnictví právnických osob. Za klíčové zranitelné místo poté označila právě „straw man“ v ČR označované jako „bílé koně“.

¹⁵ ZESM, § 2 písm. f).

¹⁶ ZESM, § 2 písm. g).

¹⁷ ZESM, § 2 písm. h).

¹⁸ Financial Action Task Force (FATF). Concealment of Beneficial Ownership. www.fatf-gafi.org [online]. FATF, 2019 [cit. 18. 5. 2022]. Dostupné na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF-Egmont-Concealment-beneficial-ownership.pdf>.

V následující podkapitole se budeme zabývat tímto institutem, kde si rozebereme základní problematiku, která se s těmito osobami pojí.

2.1. Bílý kůň a profesionální fiktivní majitel

Za tzv. „bílého koně“ lze obecně označit osobu, která fiktivně vykonává funkci v právnické osobě, typicky jako statutární orgán.¹⁹ Zmíněná funkce není vykonávána na profesionálním základu a lze se s ní setkat v různých formách. Může se jednat o osobu blízkou, která na základě osobních vztahů a důvěry vystupuje navenek v dané funkci, či například o osobu bez domova, zahraničního pracovníka, turistu atd. Tyto osoby mohou vykonávat funkci jak za úplatu, tak zdarma nebo dokonce z donucení. Jejich postavení bude zpravidla založeno na neformální ústní dohodě.²⁰ I přes formální požadavky na zápis těchto osob do funkce statutárních orgánů se můžeme setkat dokonce s osobami, které o ustavení do funkce neví, a to z důvodu krádeže identity. Tyto osoby většinou vůbec neví o činnosti společností, v nichž vystupují.

FATF ve zmíněném dokumentu dále popisuje problematiku tzv. „profesionálních fiktivních majitelů“. Vztah skutečného majitele a této osoby je pak založen na profesionální úrovni, postavené na smluvním základu. Především se jedná o smlouvy komisionářské nebo obdobné, jejichž cílem je řídit právnickou osobu dle pokynů osoby, kterou lze z materiálního hlediska považovat za skutečného majitele. Formálně však tuto osobu nelze s právnickou osobou nijak spojit. Fiktivní majitel je vázán právě těmito zastíracími smlouvami.

Zejména tyto dva nástroje zastírání považují osobně za nejproblematictější. V současné době existuje mnoho společností nabízejících veřejně tzv. „nominee služby“, které poskytují na internetu možnost dosazení osoby do funkce statutárního orgánu či jako společníka.²¹ ZESM na tento nástroj zastírání reaguje v § 52, kdy se závazky z těchto smluv stávají naturálními obligacemi jako jeden ze sankčních mechanismů, o kterém pojednává pátá kapitola této práce.

2.2. Daňové ráje

Dalším problematickou oblastí jsou tzv. offshorové jurisdikce, tedy státy označované jako daňové ráje. Takové státy poskytují anonymitu majitelům firem se sídlem v těchto státech. Jako příklad států, které jsou vedeny jako nespolupracující v oblasti daní a předávání informací,

¹⁹ Nejvyšší soud, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1425/2016 (č. 47/2019 Sb. rozh. civ.).

²⁰ Důvodová zpráva k ZESM k § 52.

²¹ Například lze uvést tento odkaz: <https://www.sro4you.cz/nominee-sluzby/>.

je možné uvést Americkou Samou, Fidžijskou republiku, Panamskou republiku a Republiku Palau.²² V současné době dochází ke zmírnění tohoto problému nastavováním mezinárodních pravidel ve formě mezinárodních smluv. Příkladem lze uvést Seychelskou republiku, které byly ze seznamu nespolupracujících zemí v oblasti daní odstraněny v roce 2021.²³ Oblast offshorových jurisdikcí prochází v poslední době velkou změnou, jelikož se v mezinárodním pojetí dostáváme k určité harmonizaci dohod v této oblasti. Daňové ráje jsou dle studie z roku 2020 celosvětově zásadním problémem při daňových únicích, kdy se v důsledku přesunu zisku do daňových rájů ztratí více než 427 miliard dolarů každý rok.²⁴ Pro lepší pochopení problematiky daňových rájů ve spojitosti se zastíráním vlastnické struktury na tomto místě uvádím výstižný příklad: „*Obchodní společnost A z členské země A, kterou vlastní společnost B z členské země B, následně vlastní společnost C z nečlenské země C (např. daňového ráje). Tato poslední je pak přímo vlastněná skutečnými majiteli X a Y. Rejstřík v zemi A obsahuje informace o společnosti A. Lze tam samozřejmě vložit informaci o skutečných majitelích X a Y, nicméně nebude nikterak možné tuto informaci ověřit, neboť společnosti A, B a C tvoří vlastnickou strukturu spojující společnost A se skutečnými majiteli X a Y, z výpisu z rejstříku země A to však viditelné nebude. Jinými slovy, když už rejstříky budou obsahovat informaci o skutečných majitelích X a Y, tato informace nebude muset být pravdivá či přesná.*“²⁵

Závěrem této kapitoly podotýkám, že téma uvedené v této kapitole je natolik široké, že se jím vzhledem k rozsahu této práce již v této práci nebudu více zabývat.

²² Conseil de l'Union européenne (Rada EU). Conclusions du Conseil relatives à la liste révisée de l'UE des pays et territoires non coopératifs à des fins fiscales. consilium.europa.eu [online]. 24. 2. 2022 [cit. 21. 5. 2022]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/media/54471/council-conclusions-24-february-2022.pdf>, s. 5.

²³ European Council. EU list of non-cooperative jurisdictions for tax purposes. consilium.europa.eu [online]. 2022 [cit. 21. 5. 2022]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>.

²⁴ Tax Justice Network. The State of Tax Justice 2020: Tax Justice in the time of COVID-19. taxjustice.net [online]. Listopad 2020 [cit. 22. 5. 2022]. Dostupné na: https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2020/11/The_State_of_Tax_Justice_2020_ENGLISH.pdf, s. 4.

²⁵ ŽONDRA, Milan. Registry skutečných majitelů-teorie a praxe. Soukromé právo, 2021, č. 2, s. 7.

3. Indikátory pro posouzení skutečného majitele

V první kapitole této práce jsme se dozvěděli, jak zákon definuje pojem skutečného majitele. V následujících odstavcích se budeme zabývat podrobně jednotlivými indikátory, dle kterých lze skutečného majitele obchodní korporace zjistit.

3.1. Koncový příjemce

Základním znakem koncového příjemce obchodní korporace je přímé nebo nepřímé právo na podíl na zisku, jiných vlastních zdrojích nebo likvidačním zůstatku obchodní korporace (dále jen „podíl na prospěchu“), a to za předpokladu, že se jedná o podíl větší než 25 %. Dle vyjádření zákonodárce vyplývajícího z důvodové zprávy lze dovodit, že v případě podílu menšího než 25 % nelze použití daného ustanovení vyloučit v případě, že se bude jednat o podstatnou část z celkového majetkového prospěchu.²⁶

Rovněž musí být splněn předpoklad, že takový podíl není předáván dál. Zákon v případě pochybností určuje vyvratitelnou domněnkou, že podíl předáván není. Zde zákon reaguje na skutečnost, kdy je jako formální příjemce prospěchu osoba zapsána v obchodním rejstříku, avšak získaný prospěch předává dál například z důvodu výše zmíněných zastíracích smluv uzavíraných s fiktivními („profesionálními“) majiteli.

Dále se budeme zabývat pojmem přímé a nepřímé právo na podíl na prospěchu. O přímém právu na podíl na prospěchu budeme hovořit v případě, kdy osoba získává prospěch na základě svého podílu ve společnosti, typicky tedy přímo společník PO. Pojem podíl na zisku a jiných vlastních zdrojích vyjadřuje pohledávku společníka a dalších osob vůči obchodní korporaci. Vznik a výše takové pohledávky jsou vázány na právní skutečnosti předvídané společenskou smlouvou nebo ZOK, například řádným přijetím rozhodnutí o rozdělení zisku příslušným orgánem obchodní korporace. Oproti tomu právo na podíl existuje již samotným vlastnictvím podílu na obchodní korporaci.²⁷

Další skutečností zakládající právo na podíl na prospěchu mohou být smlouvy mezi obchodní korporací a jinou osobou. Typicky se může jednat o smlouvu o tiché společnosti ve smyslu § 2747 OZ, kdy obchodní korporace uzavře smlouvu s jinou osobou, ať již právnickou či fyzickou. Taková osoba má pak na základě smluvního závazku právo na podíl na zisku. Co je však dle našeho názoru zásadní, pro tento typ smlouvy není stanovena

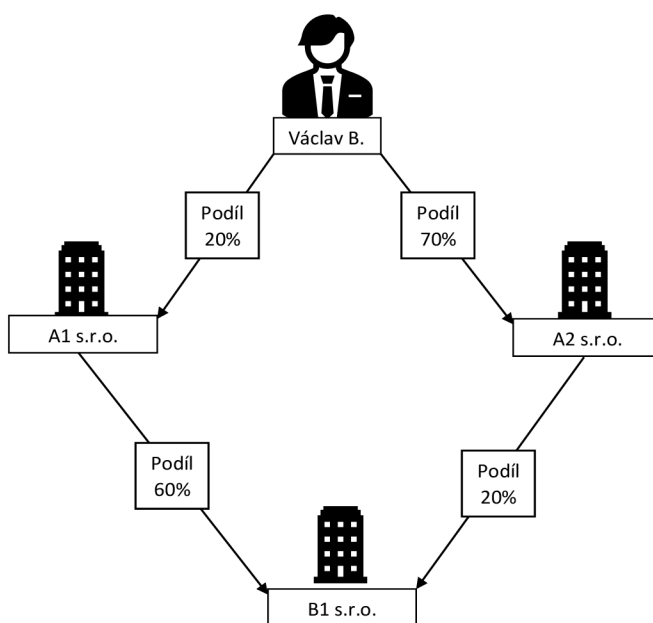
²⁶Důvodová zpráva k ZESM k § 3 odst. 1 a 2.

²⁷KUHN, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, ŠUK, Petr, a kol. *Zákon o obchodních korporacích, Komentář*, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 87–88.

zákonná forma. Osoba tichého společníka tak může být často právě osoba, která je skutečným majitelem PO, avšak na základě této smlouvy je její totožnost formálně skryta.²⁸ Dalším problematickým aspektem je například problematika tzv. „profesionálních fiktivních majitelů“ popsána výše. Díky těmto skutečnostem pak může skutečný majitel anonymně získávat prospěch nepřímo prostřednictvím jiných osob na základě smluvních závazků.

3.1.1. Výpočet nepřímého podílu na prospěchu

Ve smyslu § 3 ZESM zákon nepřímý podíl stanovuje jako podíl, na který má osoba právo prostřednictvím podílů v navázaných právnických osobách. V odst. 3 zmíněného ustanovení pak zákonodárce uvádí způsob výpočtu nepřímého podílu v případě řetězení, kdy se podíly, na které mají osoby navázané právo, násobí. V případě větvení se součiny podílů z jednotlivých řetězení sčítají.²⁹ V důvodové zprávě k ZESM nalezneme praktický příklad, jak k výpočtu přistupovat.³⁰ Pro své účely se pokusím tento příklad modifikovat a rozvést do srozumitelnější podoby.

Pan Václav B. v daném případě vlastní 20% podíl ve společnosti A1 s.r.o. a společnost A1 s.r.o. vlastní ve firmě B1 s.r.o. podíl o výši 60%. Dochází tu tedy k řetězení podílu. Dle zákona můžeme podíl na prospěchu Václava B. k B1 s.r.o. vypočítat tak, že vynásobíme podíl 20% a 60%, tedy výpočet bude vypadat takto: $(20/100) * (60/100)$. Dle výpočtu zjistíme,

²⁸ Blíže ke smlouvě o tiché společnosti viz: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kolektiv: Občanský zákoník § 2716-2893, Velký komentář, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 74–94.

²⁹ ZESM, § 3 odst. 3).

³⁰ Důvodová zpráva k ZESM k § 3 odst. 3.

že z daného řetězení má pan Václav B. podíl ve společnosti B1 s.r.o. 12 %. Za tohoto předpokladu by pan Václav B. nebyl skutečným majitelem. Václav B. však vlastní 70% podíl v A2 s.r.o., která vlastní 20% podíl v B1 s.r.o. Z výše uvedeného vzorce lze pro tento případ řetězení vypočítat podíl 14 % (součinem 70 % a 20 %). Jelikož v daném případě došlo právě k větvení, musíme součiny jednotlivých podílů sečíst. Pan Václav B. by tak měl podíl ve společnosti B1 s.r.o. 26 % a dle ZESM by byl považován za skutečného majitele. V tomto příkladu jsme si uvedli jednoduché zjištění nepřímého podílu na prospěchu. V praxi však dle mého názoru nastává problém v případě, že jednotlivé řetězení a větvení má více na sebe navázaných struktur firem, kdy je složité se k daným výpočtům dostat.

3.2. Osoba s koncovým vlivem

Jak již bylo výše zmíněno, ZESM definuje v obchodní korporaci osobu s koncovým vlivem jako každou fyzickou osobu, která je dle zákona upravujícího právní poměry obchodních korporací ovládající osobou.³¹ Zákon tak odkazuje na ZOK, kde je stanoveno, že ovládající osobou je osoba, která může v obchodní korporaci přímo či nepřímo uplatňovat svůj vliv. Dle ZOK však může jít i o právnickou osobu³², což je z logiky věci a pro účely ZESM vyloučeno. Zásadní je, že se musí jednat o vliv opakovaný a musí mít určitou kvalitu.³³ Ustanovení § 75 ZOK dále uvádí čtyři vyvratitelné domněnky, dle kterých lze ovládající osobu určit:

(1) Má se za to, že ovládající osobou je osoba, která může jmenovat nebo odvolat většinu osob, které jsou členy statutárního orgánu obchodní korporace nebo osobami v obdobném postavení nebo členy kontrolního orgánu obchodní korporace, jejímž je společníkem, nebo může toto jmenování nebo odvolání prosadit.

(2) Má se za to, že osobou ovládající je ten, kdo nakládá s podílem na hlasovacích právech představujícím alespoň 40 % všech hlasů v obchodní korporaci, ledaže stejným nebo vyšším podílem nakládá jiná osoba nebo jiné osoby jednající ve shodě.

3) Má se za to, že osoby jednající ve shodě, které společně nakládají podílem na hlasovacích právech představujícím alespoň 40 % všech hlasů v obchodní korporaci, jsou osobami ovládajícími, ledaže stejným nebo vyšším podílem nakládá jiná osoba nebo jiné osoby jednající ve shodě.

³¹ ZESM, § 4 odst. 1.

³² Srov. HAVEL, Bohumil. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana, ŠUK, Petr, a kol. Zákon o obchodních korporacích, Komentář, 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s 252.

³³ Blíže k pojmu ovládaná osoba: DOLEŽIL, Tomáš, in LASÁK, Jan a kol., Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 512-514.

(4) Má se za to, že osobou ovládající nebo osobami ovládajícími je také ten, kdo sám nebo společně s osobami jednajícími s ním ve shodě nakládá s podílem na hlasovacích právech představujícím alespoň 30 % všech hlasů v obchodní korporaci a tento podíl představoval na posledních 3 po sobě jdoucích jednáních nejvyššího orgánu této osoby více než polovinu hlasovacích práv přítomných osob.³⁴

Zákonodárce zvolil definici skrze pojetí ZOK záměrně, neboť se jedná již o pojem zažitý, a nemělo by tak docházet ke značným problémům při určení osoby s koncovým vlivem.³⁵ Co se týká procentuálních hranic, které jsou v ZOK určeny souborem domněnek, zákonodárce určil hranici podílu na hlasovacích právech poměrně vyšší (40 %), než je uvedeno v AML směrnici, kde je hranice definována ukazatelem, jímž je podíl větší než 25 %. Směrnice přímo umožňuje státům stanovit i podíly nižší.³⁶ Dle zákonodárce je však vhodné pro garantování rozhodujícího vlivu nastavit hranici větší s odůvodněním, že bude více pravděpodobná reálnost prosazování vůle společníka, o jehož podíl půjde.³⁷ Jako velmi zásadní ustanovení spatřuji § 4 odst. 3 ZESM, kde je dané pravidlo doplněné takto: „*Na to, že fyzická osoba je osobou s koncovým vlivem v korporaci, ukazuje její přímý nebo nepřímý podíl na hlasovacích právech, který významně převyšuje podíly na hlasovacích právech ostatních osob, zejména je-li větší než 25 %*“³⁸. V daném případě dle mého názoru zákonodárce reagoval správně na situaci, kdy je osobou ovládající fyzická osoba, která může držet přímo či nepřímo podíl na hlasovacích právech dokonce i menší než 25 %. V tomto případě se však dle zákonodárce jedná o pouhý ukazatel, jako odraz AML směrnice, který má upozornit při zjišťování skutečného majitele na osoby s menším hlasovacím podílem, který je však oproti ostatním společníkům podílem dominantním. Jako příklad uvádí 26% podíl oproti stům podílům ve velikosti 0,74 %. Otázkou souladnosti s AML směrnicí a dalšími problematickými aspekty implementace se zabývám v sedmé kapitole své práce.

3.2.1. Výpočet nepřímého podílu na hlasovacích právech

Obdobně jako u nepřímého podílu na prospěchu u koncového příjemce zákon v § 4 odst. 4 uvádí postup pro výpočet nepřímého podílu na hlasovacích právech. Zákon shodně jako u výpočtu podílu na prospěchu využívá pojmy řetězení a větvení popsané výše. Abychom mohli daný výpočet využít, musí nejprve dojít k selekci v rámci struktury firem. Zákon zavádí

³⁴ ZOK, § 75.

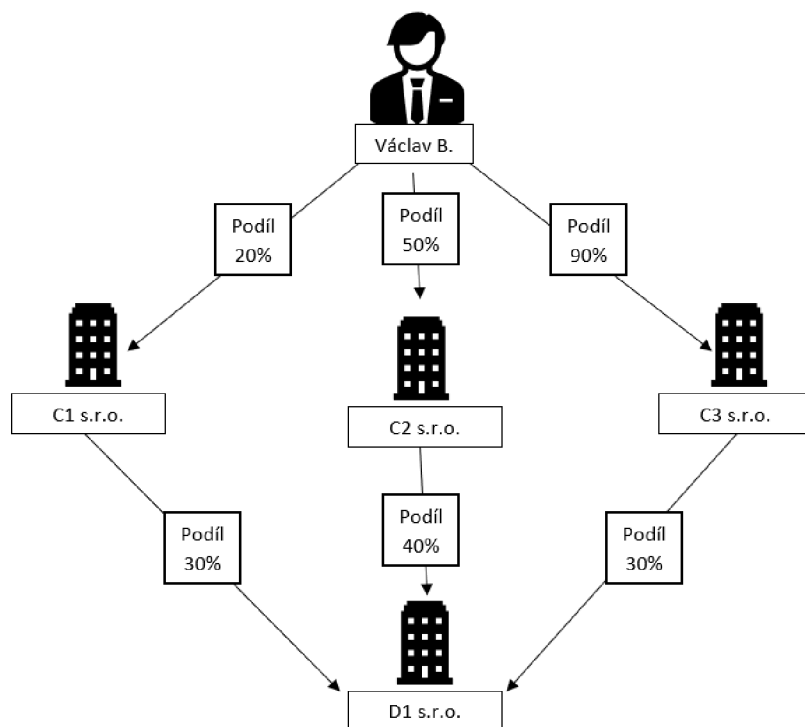
³⁵ Důvodová zpráva k ZESM k § 4.

³⁶ IV. AML směrnice, čl. 3 bod 6.

³⁷ Důvodová zpráva k ZESM k § 4.

³⁸ ZESM, § 4 odst. 3.

pravidlo, kdy se jako 100 % počítají podíly na hlasovacích právech zakládající domněnku ovládní podle zákona upravujícího právní poměry obchodních korporací a 0 % počítají podíly, které pod tuto domněnku nelze přiřadit. Toto pravidlo vnímám jako velmi podstatné, jelikož by v případě jeho absence mohlo docházet k závěrům, kdy by byla osoba s koncovým vlivem určena na základě součtu jednotlivých větvení, avšak o ovládající osobu by v těchto případech pravděpodobně nešlo. Dále se výpočet provádí tak, že se podíly v případě řetězení násobí a v případě větvení sčítají, jak tomu bylo u výpočtu výše. Pro lepší pochopení využiji svůj

obrázek s ukázkou rozdělení podílů na hlasovacích právech.

V tomto případě nebudeme s hlasovacím podílem Václava B. k firmě C1 s.r.o. vůbec počítat, jelikož Václav B. není za daných okolností osobou ovládající pro firmu C1 s.r.o. Pro zjištění tedy použijeme výpočet: $(50/100) * (40/100) + (90/100) * (30/100)$. Výsledkem by tak byl 47% podíl na hlasovacích právech. Pan Václav B. by tak měl být považován za osobu s koncovým vlivem.

3.3. Případy, kdy nelze skutečného majitele určit

V praxi mohou nastat případy, kdy nelze skutečného majitele dle výše zmíněných indikátorů určit. Jedná se o případy, kdy osoba nemá skutečného majitele dle § 7 ZESM. Takto určené osoby jsou v důvodové zprávě označeny pojmem „náhradní skuteční majitelé“. Jelikož tato práce pojednává zejména o obchodních korporacích, budu se zabývat pouze případem, kdy nelze skutečného majitele zjistit ani při vynaložení veškerého úsilí, jež lze po evidující osobě rozumně požadovat. Neurčitý pojem „veškeré úsilí“ popisuje zákonodárce tak, že další úsilí o zjištění skutečného majitele by bylo téměř jistě bezvýsledné nebo by znamenalo mimořádně rozsáhlé náklady³⁹. Za těchto okolností bude dle zákonné nevyvratitelné domněnky každá osoba ve vrcholném vedení obchodní korporace skutečným majitelem.⁴⁰ Osobu ve vrcholném vedení lze definovat takto:

Osobou ve vrcholném vedení je každá fyzická osoba, která zajišťuje každodenní nebo pravidelné řízení výkonu činností právnické osoby, jako je obchodní vedení. Tato osoba je buď členem statutárního orgánu právnické osoby, osobou v obdobném postavení, nebo zastupuje právnickou osobu v tomto orgánu. Dále se může jednat o osobu přímo podřízenou statutárnímu orgánu právnické osoby nebo jeho členovi.⁴¹

Jako jednu z možných situací, které si lze v daném případě představit, je nespolupráce ze strany korporace v případě spleťových majetkových struktur. Například výše zmíněné offshorové jurisdikce umožňují vlastníkům PO anonymitu. Taková zahraniční společnost nemusí v daném případě s evidující osobou spolupracovat a v případě, kdy půjde o jednu z korporací ve struktuře dané řetěžením či větvením, nebude lehké se k danému výpočtu dostat. V tomto případě by evidující osoba nemohla pravděpodobně skutečného majitele určit ani přes vynaložení veškerého úsilí. Další situace může nastat v případě, kdy sice budeme mít veškeré dostupné informace, avšak z důvodu velkého množství společníků, kteří nejednají ve shodě, dojdeme k závěru, že dle veškerých zákonných vodítek nelze skutečného majitele zjistit.

Zákon reaguje na tuto skutečnost tak, že musí být při aplikaci § 5 odst. 1 a) a odst. 3 ZESM zaznamenány veškeré kroky učiněné při zjišťování skutečného majitele. Tento záznam musí následně uchovat po dobu 10 let.⁴²

³⁹ Důvodová zpráva ZESM k § 5 odst. 1.

⁴⁰ ZESM, § 5 odst. 1.

⁴¹ ZESM, § 2 písm. i.

⁴² ZESM, § 8 odst. 2 a 3.

Je nutné zmínit, že pokud určíme skutečného majitele na základě popsané nevyvratitelné domněnky, bude platit, že každá osoba v jejím vrcholném postavení je také skutečným majitelem všech korporací v jí podřízené struktuře vztahů.⁴³

Dle výše zmíněných informací je patrné, že u každé obchodní korporace je možné skutečného majitele pro potřeby zápisu určit.

⁴³ ZESM, § 5 odst. 3.

4. Evidence skutečných majitelů

Výše byly formulovány indikátory, dle kterých lze určit osobu skutečného majitele. Pro upřesnění bych ještě chtěl doplnit, u kterých osob se skuteční majitelé evidují. Dle ZESM bude mít skutečného majitele, kterého je třeba evidovat, každá právnická osoba a každé právní uspořádání⁴⁴ vyjma osob uvedených v negativním výčtu § 7 tohoto zákona. Jedná se zejména o veřejnoprávní korporace.⁴⁵ Tímto je dle mého názoru splněn požadavek AML směrnice, která ve svém recitálu uvádí: „*V zájmu dosažení skutečné transparentnosti by členské státy měly zajistit, aby bylo pokryto co nejširší spektrum právnických osob založených nebo jinak vytvořených na jejich území.*“⁴⁶ V této kapitole definuji, kdo je evidující osobou a jaké jsou její povinnosti, dále budu zkoumat povahu evidence, způsoby zápisu do evidence a některé problematické aspekty, které se se zápisem a údaji v ní pojí.

4.1. Evidující osoba a její povinnosti

Evidující osobou se dle ZESM rozumí právnická osoba, která má skutečného majitele, nebo u právního uspořádání její svěřenský správce.⁴⁷ Evidující osobě plyne ze zákona povinnost získávat a zaznamenávat o svém skutečném majiteli úplné, přesné a aktuální údaje. Těmito údaji jsou zejména identifikační údaje osoby skutečného majitele, údaje o jeho postavení a podílech, popis struktury vztahů a časové okamžiky pojící se na skutečnost vzniku a zániku jeho postavení a v neposlední řadě identifikační údaje evidované osoby.⁴⁸

Evidující osoba zaznamenává kroky učiněné při zjišťování skutečného majitele v případě popsaném v kapitole 3.3 této práce. Výše zmíněné údaje musí osoby uchovávat po dobu, kdy je zapsaná fyzická osoba skutečným majitelem a dále 10 let od zániku jejího postavení. Tyto údaje musí na žádost sdělit povinné osobě dle ZAML nebo na pokyn Finančnímu analytickému úřadu, soudu, orgánu činnému v trestním řízení, orgánu Finanční správy České republiky a orgánu Celní správy České republiky.⁴⁹ Dále musí zajistit, aby povinné údaje odpovídaly skutečnému aktuálnímu stavu.

⁴⁴ Dle § 2 písm. b) ZESM je právním uspořádáním svěřenský fond nebo zahraniční svěřenský fond.

⁴⁵ Negativní výčet osob, které nemají skutečného majitele naleznete v § 7 ZESM.

⁴⁶ IV. AML směrnice, recitál č. 12.

⁴⁷ ZESM, § 2 písm. j).

⁴⁸ Kompletní výčet evidovaných údajů naleznete v § 13 ZESM.

⁴⁹ ZESM, § 8.

4.2. Povaha evidence (rejstříku) skutečného majitele

Evidence skutečných majitelů je informační systém veřejné správy, jehož správcem je Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „ministerstvo“). Tento rejstřík je veden v elektronické podobě. Evidence byla zřízena 1. 6. 2021, tedy účinností ZESM a navázala na evidenci údajů o skutečných majitelích dle zákona č. 304/2013 Sb. (dále jen „ZVR“)⁵⁰.

Nejzásadnějším rozdílem oproti úpravě dle ZVR je podle mě přístup veřejnosti k evidovaným údajům. Dle zrušeného ustanovení § 118c ZVR, se nejednalo o veřejný rejstřík. Výpis údajů z evidence skutečných majitelů byl poskytován pouze osobám zapsaných v evidenci a v omezeném rozsahu osobám, které prokázaly zájem v souvislosti s předcházením trestných činů vyjmenovaných v komentovaném ustanovení. Vzdálený přístup byl umožněn ministerstvem pouze těm orgánům, o nichž tak stanovil zákon.⁵¹

Dle ZESM ministerstvo umožní komukoliv získat z evidence částečný výpis platných údajů⁵² na svých internetových stránkách. Rozdílný přístup nalezneme u právnické osoby a právního uspořádání.⁵³ Dále umožní komukoli získat potvrzení o tom, zdali je u právnické osoby či právního uspořádání veden údaj o skutečném majiteli. Tyto údaje lze získat pouze v elektronické podobě.⁵⁴ Přístup ke všem údajům, respektive úplný výpis platných údajů a údajů, které byly vymazány, umožní příslušný soud⁵⁵:

- a) osobě zapsané v evidenci skutečných majitelů jako skutečný majitel
- b) osobě, která podala návrh na zahájení řízení o zápisu, k němuž je oprávněn dle §26
- c) evidující osobě.⁵⁶

Tyto údaje poskytne ministerstvo v elektronické podobě dálkovým přístupem také orgánům uvedeným v § 16 odst. 2 ZESM.

Ačkoli evidence splňuje prvky formální publicity, lze dodat, že evidence skutečných majitelů není veřejným rejstříkem ve smyslu ZVR⁵⁷. V souvislosti s poskytováním údajů je nutné říct, že poskytování údajů není spojeno s žádnými správními poplatky a přístup je zdarma. Ačkoliv AML směrnice umožňuje zpoplatnit přístup do evidence, dle zákonodárce je tento postup vhodnější kvůli snížení administrativní zátěže pro systém evidence.⁵⁸

⁵⁰ Původně byla evidence skutečných majitelů upravena v ZVR.

⁵¹ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění zákona č. 287/2018 Sb., §118g.

⁵² Výčet poskytovaných údajů naleznete v § 14 odst. 1 ZESM.

⁵³ Viz ZESM, § 15.

⁵⁴ ZESM, § 14 odst. 3.

⁵⁵ Soud, který je příslušný k zápisu dle § 19 ZESM.

⁵⁶ ZESM, § 16.

⁵⁷ Důvodová zpráva k ZESM, poznámka pod čarou č. 6.

⁵⁸ Důvodová zpráva k ZESM, bod 6.1.5.

4.3. Zápis skutečného majitele do evidence

Do evidence skutečných majitelů se zapisují nebo automaticky propisují zákonem stanovené údaje⁵⁹ o skutečných majitelích právnických osob se sídlem na území ČR.⁶⁰ ZESM stanovuje tři způsoby, jakými lze do evidence skutečných majitelů informace dostat. Jedná se o zápis soudem, notářem nebo automatickým průpisem. V této části se budu podrobněji zabývat těmito způsoby v kontextu obchodních korporací.

4.3.1. Zápis soudem

Jedná se o řízení o zápisu skutečného majitele, kdy je příslušným soudem krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud právnické osoby. Obecným soudem právnické osoby, nestanoví-li zákon jinak, je dle § 85 odst. 3 OSŘ okresní soud, v jehož obvodu má PO sídlo.⁶¹ V případě, že se změní okolnosti určující místní příslušnost, typicky se změnou sídla, soud usnesením přenesou svou příslušnost na nově příslušný soud.⁶²

Řízení je možné zahájit pouze na návrh. Návrh na zápis může podat obchodní korporace pouze v elektronické podobě a musí být podepsán uznávaným elektronickým podpisem dle § 6 zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů. V souladu se zákonem bude požadavek na elektronický podpis splněn zasláním prostřednictvím datové schránky.⁶³ Návrh lze podat pouze na formuláři, jehož náležitosti stanovuje vyhláška ministerstva č. 180/2021 Sb. Formulář lze nalézt na internetových stránkách⁶⁴ ministerstva.⁶⁵

Dále ZESM uvádí v § 23 písemnosti, kterými je nutné v elektronické podobě doložit skutečnosti, které se do evidence zapisují. Jedná se zejména o písemnosti dokládající postavení skutečného majitele nebo strukturu vztahů nebo například písemnosti dokládající totožnost zahraniční fyzické osoby. Není třeba dokládat skutečnosti, které jsou zjistitelné z informačního systému veřejné správy, do něhož může soud nahlížet. Dále je třeba zmínit, že není třeba žádného souhlasu skutečného majitele jako osoby, která se má do evidence zapsat, jelikož samotný zákon je důvodem pro jeho zápis.⁶⁶

⁵⁹ Výčet údajů, které se zapisují nebo propisují naleznete v § 13 ZESM.

⁶⁰ ZESM, § 12.

⁶¹ Zvláštní příslušnost mají pouze právnické osoby, u kterých by byla příslušnost dle uvedených pravidel stanovena pro Krajský soud v Praze. V těchto případech bude rozhodovat Městský soud v Praze – viz § 19 odst. 3 ZESM.

⁶² ZESM, § 19.

⁶³ Viz například: Nejvyšší soud, Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015, (č. 1/2017 Sb. rozh. civ.).

⁶⁴ Odkaz na stránky, kde lze získat a vyplnit formulář naleznete online: <https://esm.justice.cz/ias/iformissm>

⁶⁵ ZESM, § 20–21.

⁶⁶ Důvodová zpráva k ZESM k § 23.

Návrh na zápis podává evidující osoba, tedy sama obchodní korporace. Před samotným vznikem založené obchodní korporace může podat návrh osoba dle § 46 zákona č. 304/2013 Sb., typicky všichni jednatelé u společnosti s ručením omezeným. Tento návrh však nelze podat před zahájením řízení o zápisu obchodní korporace do veřejného rejstříku. Účastníkem řízení o návrhu na zápis je primárně evidující osoba. Zákon z důvodu zajištění co nejaktuálnějších informací zavádí lhůtu 15 dní od skutečnosti, která zakládá povinnost zápisu skutečného majitele, kdy se může jednat například o změnu vlastníka podílu. V tomto případě může návrh podat každý, kdo osvědčí právní zájem k zápisu a doloží potřebné písemnosti. Tato osoba bude spolu s evidující osobou také účastníkem řízení.⁶⁷

Soud o návrhu rozhoduje bez jednání. Může rozhodnout tak, že jej usnesením odmítne dle § 28 odst. 1 a 2 ZESM, zamítne nebo návrhu vyhová. Odmítat bude soud v případech, kdy byl návrh podán osobou neoprávněnou, neobsahuje-li návrh všechny předepsané náležitosti, je nesrozumitelný či neurčitý nebo k němu nebyly doloženy písemnosti o skutečnostech dle § 24 ZESM. Dále v případě, kdy zjistí, že byla žádost podána k notáři a tato žádost nebyla dosud vyřízena. V usnesení o odmítnutí návrhu soud uvede důvody a poučí navrhovatele, jak je možné nedostatky odstranit.⁶⁸ V ostatních případech soud zkoumá, zdali jsou zapisované údaje v souladu s doloženými písemnostmi nebo s údaji v informačním systému veřejné správy.⁶⁹ V případě, že soud návrhu nevyhová ani jej neodmítne, návrh usnesením zamítne. V tomto případě je možné se proti usnesení odvolat. Rovněž je možné se odvolat v případě, že soud vyhová návrhu na zápis jiné než evidující osobě. V ostatních případech není odvolání přípustné. Je nutné zmínit, že odvolání není podstatné v případě odmítnutí návrhu, jelikož usnesení pro navrhovatele nepředstavuje překážku věci rozsouzené. Zákon stanoví pořádkovou lhůtu pro zápis údajů do evidence, a to do 5 pracovních dní od právní moci usnesení. Nicméně v případech, kdy soud vyhovuje návrhu evidující osoby v celém rozsahu, provádí zápis, aniž by o tom vydával usnesení. O zápisu v daném případě soud vyrozumí evidující osobu a zašle jí úplný výpis platných údajů z evidence skutečných majitelů.⁷⁰ Z výše uvedeného vyplývá, že lhůta není stanovena pro vydání usnesení ani pro případy, kdy se usnesení vůbec nevydává.

⁶⁷ ZESM, § 26 a 27.

⁶⁸ ZESM, § 28.

⁶⁹ ZESM, § 29.

⁷⁰ Důvodová zpráva k ZESM k § 30 odst. 2.

Chyby v psaní a počtech, jakož i jiné zjevné nesprávnosti v platných údajích soud opraví, aniž by o tom vydal rozhodnutí. Následně osobu vyrozumí spolu se zasláním platných údajů z evidence.⁷¹

4.3.2. Zápis notářem

Dalším způsobem, kterým lze údaje o skutečném majiteli zapsat, je zápis prostřednictvím notáře. Tento způsob je vnímán jako jedna z hlavních změn oproti předchozí úpravě v ZVR. Hlavním důvodem bylo odlehčení agendy soudům v návaznosti na dosavadní fungování přímých zápisů do veřejných rejstříků prostřednictvím notářů. Důvodová zpráva spatřuje v zápisu notáři hned několik výhod. Jedná se zejména o menší formálnost celého procesu, větší rychlost a absenci vedení řízení a administrativní jednoduchost spojenou s nižšími náklady na zápis.⁷²

Zákonné podmínky pro zápis nalezneme v § 34 ZESM. Osoba, která je oprávněna k podání návrhu na zápis, se shoduje s osobou oprávněnou k podání návrhu na zápis k soudu. Obdobně jsou upraveny i náležitosti návrhu. Rozdíl však nalezneme u obchodních korporací, kdy je možné předložit písemnosti v listinné podobě.

Notář může, stejně jako soud, odmítnout zápis v případech uvedených v § 28 odst. 1 ZESM. Dále může zápis odmítnout, bylo-li zahájeno řízení o zápisu údajů o skutečném majiteli téže právnické osoby u soudu a takové řízení se stále vede a také pokud byla jinému notáři podána žádost o zápis o skutečném majiteli stejné PO a tato žádost se stále vyřizuje. Zápis by měl tedy provádět orgán, kterému žádost byla podána dříve.

Neodmítne-li notář zápis provést, vydá osvědčení pro zápis a dálkovým přístupem údaje zapíše. Osvědčení je veřejnou listinou a jeho obsah je upraven v § 34 odst. 5 ZESM. Oproti úpravě zápisu soudem je notářům stanovena lhůta 3 pracovních dní ode dne doručení žádosti o zápis. Otázkou dle mého názoru zůstává, jestli v praxi příliš krátká lhůta naopak nezpůsobuje, že se notáři nebudou dostatečně zabývat souladností zapisovaných údajů se skutečností.

4.3.3. Automatický průpis

Poslední způsobem, jak je možné do evidence skutečných majitelů zapsat, je automatický průpis. Zákon definuje pro naše účely automatický průpis jako průpis údajů nebo jejich výmaz bez náhrady nebo s nahrazením novými údaji, vedenými ve veřejném rejstříku podle zákona

⁷¹ ZESM, § 31.

⁷² Důvodová zpráva k ZESM k hlavě IV.

upravujícího veřejné rejstříky právnických a fyzických osob nebo v základním registru, do evidence skutečných majitelů bez řízení prostřednictvím propojení informačních systémů veřejné správy (dále jen „průpis“).⁷³

Hlavní účel průpisu je výrazné snížení administrativní zátěže při zajišťování evidence skutečných majitelů. Oproti přechozí úpravě tak došlo k ulehčení všem právnickým osobám, u kterých odpovídá osobě skutečného majitele osoba zapsaná ve veřejném rejstříku. V případě, že dojde ke skutečnosti zakládající změnu údajů o skutečném majiteli, například ke změně vlastníka podílu obchodní korporace, postačí, že se daná změna projeví v obchodním rejstříku a takové údaje se vždy automaticky propíší do evidence skutečných majitelů. Za fungování automatického průpisu bude odpovídat ministerstvo v souladu s § 11 ZESM.⁷⁴ Automatický průpis nemá vliv na povinnost evidující osoby zajistit aktuální informace o skutečném majiteli právnické osoby v případě, že zapsané údaje neodpovídají skutečnosti. Automatický průpis obchodních korporací je upraven v § 38 ZESM následovně:

- 1) *Do evidence skutečných majitelů se jako skutečný majitel společnosti s ručením omezeným automaticky propíše fyzická osoba, která byla zapsána*
 - a) *v rámci zápisu do obchodního rejstříku jako společník s podílem větším než 25 %, nebo*
 - b) *jako skutečný majitel právnické osoby zapisované do veřejného rejstříku, která je společníkem společnosti s ručením omezeným s podílem větším než 25 %.*
- 2) *Do evidence skutečných majitelů se jako skutečný majitel akciové společnosti automaticky propíše fyzická osoba, která byla zapsána*
 - a) *v rámci zápisu do obchodního rejstříku jako její jediný akcionář, nebo*
 - b) *jako skutečný majitel právnické osoby zapisované do veřejného rejstříku, která je jediným akcionářem akciové společnosti.*
- 3) *Do evidence skutečných majitelů se jako skutečný majitel spolku, pobočného spolku, zahraničního spolku, zahraničního pobočného spolku, zájmového sdružení právnických osob, mezinárodní nevládní organizace nebo bytového nebo sociálního družstva automaticky propíše fyzická osoba, která byla zapsána*
 - a) *v rámci zápisu do veřejného rejstříku jako člen jejich statutárního orgánu, nebo*
 - b) *jako skutečný majitel právnické osoby zapisované do veřejného rejstříku, která je členem jejich statutárního orgánu.*

⁷³ ZESM, § 2 písm. m).

⁷⁴ Důvodová zpráva k ZESM k hlavě V.

- 4) *Pro účely výpočtu výše podílu podle odstavce 1 písm. b) a vyhodnocení, zda jde o podíl na prospěchu nebo na hlasovacích právech, se § 3 odst. 3 a § 4 odst. 4 použijí obdobně.*

V zákoně absentuje úprava automatického průpisu veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti. Pro zápis musí zmíněné společnosti vždy využít zápis soudem nebo notářem. U společností s ručením omezeným můžeme v komentovaném ustanovení vidět hranici 25 % odpovídající definici koncového příjemce. U posouzení dle osoby s koncovým vlivem nastává problém v případech, kdy zapsané podíly neodpovídají hlasovacím právům, jelikož není technicky dobře možné reflektovat informace týkající se hlasovacích práv. U akciové společnosti se setkáme s automatickým průpisem pouze u společnosti s jediným akcionářem. Pro výpočet podílů se obdobně použije § 3 odst. 3 a § 4 odst. 4 ZESM.⁷⁵

Automatický průpis, respektive výmaz, bude využit i v případech, kdy dojde k zániku právnické osoby. Dále zákon definuje případy, kdy k zápisu dochází více způsoby. Zápis notářem a soudem má přednost před automatickým průpisem. Je nutné zmínit, že v případě, že byl zápis proveden notářem nebo soudem na základě návrhů popsaných výše, automatický průpis se nepoužije. Zákon umožňuje, aby evidující osoba, která zajistila zápis tímto způsobem, mohla při zápisu navrhnout soudu nebo požádat notáře, aby byl pro budoucí případy změn využíván automatický průpis.

4.4. Řešení nesrovnalostí v evidenci skutečných majitelů

O nesrovnalost se jedná, pokud platné údaje nebo údaje, které byly z evidence skutečných majitelů vymazány, neodpovídají nebo neodpovídaly skutečnému stavu, nebo stav, kdy v evidenci skutečných majitelů nejsou zapsány žádné údaje.⁷⁶ Řešení nesrovnalostí v zákoně má zajistit aktuálnost evidovaných údajů, kdy je soud nadán pravomocí věcnou nesprávnost v evidenci napravit. Dle zákonodárce se jedná o hlavní reakci na požadavek AML směrnice na zavedení mechanismů zajišťující úplnost, přesnost a aktuálnost evidovaných údajů.⁷⁷

Celé řešení nesrovnalostí můžeme rozdělit na několik fází. Nejprve musí dojít k samotnému zjištění nesrovnalosti v evidenci skutečných majitelů. Zákon předpokládá aktivitu na straně orgánů veřejné moci, například u policie či správce daně, a povinných osob dle ZAML.⁷⁸ Oznamovací povinnost orgánů veřejné moci je však omezena tím, že ke zjištění musí dojít

⁷⁵ Důvodová zpráva k ZESM k § 38.

⁷⁶ ZESM, § 2 písm. n.

⁷⁷ Důvodová zpráva k ZESM k hlavě VI.

⁷⁸ Výčet povinných osob naleznete v §2 ZAML.

v rámci jejich činnosti. Mají-li tyto orgány důvodně za to, že zjistily při své činnosti nesrovnalost, oznámí takovou skutečnost soudu. Vše musí v daném případě osvědčit doložením skutečností nebo písemnostmi. Pokud by oznámení mohlo ohrozit činnost orgánu veřejné moci, nesrovnalost se oznamovat nemusí. Jako takovou situaci lze uvést trestní řízení, kdy by mohlo kvůli řízení o nesrovnalosti dojít ke zmaření vyšetřování. To platí i pro povinné osoby, které neuplatní zákonný postup na pokyn Finančního analytického úřadu. U povinných osob je pak upraven tento speciální postup v § 15a ZAML, kdy nejprve povinné osoby upozorní klienta na nesrovnalost a je-li to účinné, umožní mu se k této nesrovnalosti vyjádřit. Až v případě, že bez zbytečného odkladu nedojde ze strany klienta k odstranění nesrovnalosti, oznámí povinné osoby nesrovnalost soudu.

Oznamování nesrovnalostí v zákoně reaguje na požadavek v čl. 30 odst. 4 V. AML směrnice, který zní: „..., aby povinné osoby a případně i příslušné orgány v rozsahu, v jakém tento požadavek nebude zbytečně zasahovat do jejich funkcí, oznámily jakékoli jimi zjištěné nesrovnalosti mezi informacemi o skutečných majitelích dostupnými v centrálních registrech a informacemi o skutečných majitelích, které mají k dispozici.“⁷⁹

Jsou-li soudem, ať již na základě oznámení nebo vlastní iniciativy, zjištěny nesrovnalosti, usnesením vyzve evidující osobu k odstranění nesrovnalosti nebo k jejímu vyvrácení, k čemuž jí určí přiměřenou lhůtu.⁸⁰ Výzva není formálním předpokladem zahájení řízení o nesrovnalosti popsaného níže a soud může toto usnesení vydat i v průběhu řízení.⁸¹ Je však pravidlem, že soud řízení zahájí až po marné výzvě.⁸² Dle mého názoru není úprava tohoto usnesení dostatečná, jelikož se zde nabízí možnost diskrece soudu osobu vůbec nevyzvat. Mohlo by tak dojít k zabránění zbytečných administrativních kroků jak ze strany evidující osoby, tak ze strany soudu.

4.4.1. Řízení o nesrovnalosti

Na základě oznámení nesrovnalosti nebo z vlastní iniciativy, soud v případech, kdy je to vhodné k ochraně práv třetích osob, zahájí řízení o nesrovnalosti. Řízení se zahajuje usnesením, proti němuž není odvolání přípustné. Jedná se o řízení, které je vždy zahájeno bez návrhu a příslušný je soud, který by byl příslušný pro zápis skutečného majitele evidující osoby. Z daného znění („je-li to vhodné k ochraně práv třetích osob“) vyplývá, že soud je zde

⁷⁹ V. AML směrnice, čl. 30 odst. 4.

⁸⁰ ZESM, § 43.

⁸¹ Důvodová zpráva k ZESM k § 43.

⁸² ZESM, § 44 odst. 1 věta druhá.

nadán určitou mírou uvážení, zdali řízení vůbec zahájit. Účastníkem je vždy evidující osoba, případně i osoba, která neposkytla potřebnou součinnost evidující osobě dle § 10 ZESM.⁸³

Soud současně se zahájením řízení zapíše do evidence skutečných majitelů tzv. poznámku o nesrovnalosti, aniž by o tom vydával rozhodnutí. Zákonodárce nespojil s poznámkou spornosti žádné hmotněprávní důsledky. V poznámce by měl soud popsat, v čem spatřuje nesrovnalost a zapsat den zahájení samotného řízení.⁸⁴ Hlavní účel spatřuji právě v informování třetích osob.

K potvrzení nebo vyvrácení nesrovnalosti soud provede i jiné potřebné důkazy než ty, které jsou navrhovány účastníky.⁸⁵ O nesrovnalosti soud rozhoduje zpravidla bez jednání. Má však možnost řízení nařídit tehdy, kdy to považuje za potřebné. V případě, že v řízení vyjde najevo, že v zapsaných údajích je nebo byla nesrovnalost, v rozhodnutí uvede den, kdy taková nesrovnalost vznikla a kterých údajů se nesrovnalost týkala či týká. Pokud vyjde v řízení najevo, že důvodem nesrovnalosti je neposkytnutí součinnosti evidující osobě ze strany skutečného majitele, koncového příjemce nebo osoby, jejímž prostřednictvím může koncový příjemce získávat prospěch nebo osoba s koncovým vlivem uplatňovat svůj vliv, soud o tom také rozhodne.⁸⁶

V případě, že dojde k zastavení řízení o nesrovnalosti nebo je-li nesrovnalost vyvrácena, soud vymaže poznámku nesrovnalosti. Pokud nejde o případ zastavení řízení, zapíše po právní moci rozhodnutí v rámci poznámky o nesrovnalosti, jak bylo v řízení rozhodnuto. Zjistí-li soud nesrovnalost, vymaže nesprávné platné údaje a vyšel-li najevo v řízení skutečný stav, zapíše jej soud do evidence. O tom soud nevydává rozhodnutí.⁸⁷

4.5. Problematické aspekty evidence a zápisu

Na základě výše popsané problematiky zápisu do evidence skutečných majitelů bych chtěl zmínit svou obavu o naplnění požadavku AML směrnice a vůbec podstaty celého institutu týkající se přesnosti a aktuálnosti zapsaných informací. Jelikož je odpovědnost za správnost údajů přenesena na evidující osoby, zákon udává soudu a notářům pouze povinnost ověřovat, zdali jsou zapisované údaje v souladu s doloženými písemnostmi a s údaji zjistitelnými z informačního systému veřejné správy. Problém může dle mého názoru nastat hned ve dvou případech. Za první, bude-li se jednat o velké množství dokládáných informací a soud či notář

⁸³ ZESM, § 44.

⁸⁴ ZESM, § 45.

⁸⁵ ZESM, § 47.

⁸⁶ ZESM, § 48.

⁸⁷ ZESM, § 49.

bude muset ověřit veškerá data, kdy může jít o velmi zdlouhavý a náročný proces. Dále může jít o případ, kdy osoba záměrně nedodá podklady, které by mohly být ve výsledku důvodem pro nezapsání navrhovaných údajů. Je však zřejmé, že podrobnější kontrola, kterou bychom měli po soudech požadovat, není za aktuálních podmínek reálná. Soudy se sice mohou více zabývat problematikou v řízení o nesrovnalosti, avšak chybí určitý mechanismus, který by přinesl větší jistotu v pravdivost zapsaných údajů. Jedinou nadějí tak zbývá spoléhat na dostatečnou úpravu sankcí, již se budu zabývat v další kapitole.

5. Soukromoprávní sankční mechanismy spojené s porušením povinnosti evidence

Článek 58 odst. 1 V. AML směrnice požaduje, aby členské státy stanovily účinné, přiměřené a odrazující opatření nebo sankce, díky nimž má být zajištěno, že informace v evidenci budou adekvátní, přesné a aktuální. Tento požadavek lze považovat za zcela logický, a to zejména s ohledem na to, že absence jakýchkoliv sankčních mechanismů by snižovala efektivitu úpravy evidování skutečných majitelů na minimum, a v důsledku by tak představovala pouhý souhrn nevymahatelných deklarácí.

Sankční následky přitom vyplývají jak z případů, kdy určitá právnická osoba nemá zapsanu jako skutečného majitele „správnou“ osobu, tak z případů, kdy u určité právnické osoby nebyl zapsán ohledně skutečného majitele žádný údaj.

Na tomto místě je třeba zdůraznit, že pokud jde o sankce za nedodržení povinnosti v souvislosti s evidováním skutečných majitelů v evidenci, nelze za zapsání v evidenci považovat jinou evidenci či registr, než je právě evidence skutečných majitelů.

Česká republika zvolila při transponování AML směrnice cestu jak klasických veřejnoprávních nástrojů, tak i v poměrech ostatních členských států zvláštních soukromoprávních nástrojů. Důvodová zpráva v tomto ohledu vysvětluje nutnost použití soukromoprávních sankcí tak, že veřejnoprávní sankce ve formě pokut nemusí mít vždy dostatečný efekt odrazujícího účinku, a to zejména v situacích, kdy informace o skutečném majiteli jsou skryty záměrně, za účelem páchaní majetkové trestné činnosti.⁸⁸ Níže jsou tedy rozebrána specifika soukromoprávních sankcí.

5.1. Naturální obligace

První soukromoprávní sankcí je nevymahatelnost pohledávek vzniklých za situace, kdy skutečný majitel není řádně zapsán v evidenci skutečných majitelů. Dle § 52 ZESM platí, že práva a povinnosti z právního jednání, které zastírá osobu skutečného majitele vzniklé v době, kdy není skutečný majitel v evidenci skutečného majitele zapsán, nelze vymáhat. Jinými slovy, taková práva a povinnosti se stávají tzv. naturální obligací.

Pokud jde o slovní spojení “právní jednání zastírající osobu skutečného majitele”, to má dle důvodové zprávy k ZESM zahrnovat všechny formální i neformální, typové i inominátní smlouvy či právní jednání, jež skutečnému majiteli, který není zapsán v evidenci,

⁸⁸ Důvodová zpráva k ZESM, bod 6.2.1.

poskytnou možnost uplatnit jeho koncový vliv či získat prospěch prostřednictvím jiné osoby.⁸⁹ Co se týče způsobu získávání prospěchu prostřednictvím jiné osoby, to se v praxi děje dle důvodové zprávy k ZESM především za pomoci tzv. „bílých koní“ či „profesionálních fiktivních majitelů“ neboli osob, jejichž vztah s osobou, která je skutečným majitelem, je vykonáván na profesionální bázi a jejichž cílem je obcházet zákonné povinnosti či usnadňovat majetkovou činnost.

Za pomoci ustanovení § 52 ZESM by jednání, které mezi sebou učiní „bílý kůň“ či „fiktivní profesionální majitel“ a skutečný majitel společnosti, mělo být neúčinné.

Jako příklad lze uvést situaci, kdy je určitá fyzická osoba X statutárním orgánem právnické osoby Y, která má řádně zapsaného svého skutečného majitele. V případě, kdy Y nezplatí X odměnu za výkon funkce, může se X s existující pohledávkou vůči Y obrátit na soud, který za splnění všech příslušných podmínek přizná této osobě nárok na zaplacení dotčené částky vůči Y.

Oproti tomu v situaci, kdy se fyzická osoba A nechá zapsat jako skutečný majitel určité právnické osoby B jako profesionální fiktivní majitel, a tudíž „správný“ skutečný majitel v evidenci pro osobu B není zapsán, uplatní se na tuto situaci § 52 ZESM. Důsledek bude takový, že v případě, kdy B nezplatí A za provedené služby, ačkoliv má na zaplacení A nárok, nebude moci s úspěchem svou pohledávku uplatnit u soudu. Jinými slovy, přesto že její pohledávka A na odměnu vůči B existuje, není dle § 52 ZESM vymahatelná. Obdobně lze příklad použít i z druhého pohledu, kdy B bude, například v případě porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře ze strany A, oprávněn u soudu vymáhat svůj nárok na náhradu škody, avšak B tento nárok vůči A s úspěchem u soudu neuplatní.

Lze proto předpokládat, že výše uvedený příklad by mohl vést k situaci, že se osoby A i B rozhodnou nepodstupovat riziko nezaplacení svých pohledávek vzhledem k tomu, že se nemohou spolehnout na to, že v případě nezaplacení budou moci své pohledávky s úspěchem soudně vymáhat a hrozí jim tedy nebezpečí, že budou nuceni nést své náklady samy.

Tento důsledek koreluje se zněním důvodové zprávy k ZESM, která uvádí, že cílem úpravy § 52 ZESM má být vytvořit prostředí nejistoty, a tak dosáhnout rdousícího efektu v souvislosti s výkonem práva na podnikání.⁹⁰

⁸⁹ Důvodová zpráva k ZESM, k § 52.

⁹⁰ Ibid.

5.2. Zákaz vyplacení podílu na prospěchu

Dle § 53 odst. 1 ZESM platí, že pokud není skutečný majitel obchodní korporace zapsán v evidenci skutečných majitelů, je této obchodní korporaci zakázáno vyplatit podíl na prospěchu skutečnému majiteli, právnické osobě či právnímu uspořádání, jejichž je také skutečným majitelem.

Tato sankce přitom představuje další soukromoprávní sankci směřující k naplnění požadavků AML směrnice na účinné, přiměřené a odrazující opatření, které bude společnosti motivovat k získání a evidování adekvátních, přesných a aktuálních informací o jejich skutečných majitelích a má postihovat jednak skutečné majitele společností, kteří nejsou v evidenci zapsáni, jednak společnosti, jejichž skutečnými majiteli jsou tyto osoby a jednak dle § 53 odst. 2 ZESM také společnosti, které v rozporu s požadavky ZESM nemají jako skutečného majitele zapsanu osobu žádnou. Ustanovení naopak nijak nepostihuje fyzické osoby, které jsou jako skuteční majitelé zapsáni, ačkoli jimi ve skutečnosti nejsou.

V případě, že je podíl na prospěchu navzdory zákazu dle § 53 ZESM vyplacen, vzniká společnosti nárok na bezdůvodné obohacení ze strany příjemce vyplaceného prospěchu.⁹¹

Zákaz zakotvený v § 53 ZESM má důsledky především pro členy statutárních orgánů právnických osob povinných k evidenci skutečných majitelů, jelikož ti nesou odpovědnost za výplatu podílu na zisku a jiných vlastních zdrojích společnosti. Členové statutárních orgánů totiž odpovídají za to, že podíl na zisku a jiných vlastních zdrojích byl stanoven v souladu se zákonem.⁹²

Oproti úpravě před novelou ZOK č. 33/2020 Sb., kdy ZOK zakazoval vyplatit podíl na zisku a jiných vlastních zdrojích v případech, pokud bylo rozdělení zisku v rozporu pouze s požadavky stanovenými v ZOK, již nyní nejde jen o požadavky stanovené v ZOK, nýbrž i o požadavky dle zvláštních zákonů regulujících určité oblasti podnikání, které mohou obsahovat zvláštní či doplňující pravidla pro rozdělování zisku a jiných vlastních zdrojů⁹³. To vede k důsledku, že v případě, že členové statutárního orgánu souhlasí s vyplacením zisku ve smyslu § 53 ZESM v situaci, kdy skutečný majitel společnosti není zapsán v evidenci skutečných majitelů, platí pro ně domněnka zakotvená v § 34 odst. 3 ZOK, a tedy se má za to, že nejednali s péčí řádného hospodáře. Kvůli této skutečnosti mohou společníci či akcionáři společností uplatňovat vůči akcionářům, kteří vyplatili v rozporu s § 53 ZESM podíl

⁹¹ Důvodová zpráva k ZESM, k § 53.

⁹² LASÁK, Jan, DĚDIČ, Jan. K § 34. In: LASÁK, Jan. Zákon o obchodních korporacích: komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). s. 206.

⁹³ Ibid.

na prospěchu dotčené společnosti, právo na náhradu škody. Z toho důvodu může zakotvení této sankce fungovat jako další prostředek k dosažení efektivního zvýšení motivace členů statutárních orgánů k řádnému zápisu skutečného majitele.

5.3. Zákaz výkonu hlasovacího práva

Dle § 54 odst. 1 ZESM platí, že *„pokud není skutečný majitel obchodní korporace zapsán v ESM, nesmí při rozhodování nejvyššího orgánu této obchodní korporace vykonávat hlasovací práva nebo rozhodovat jako jediný společník on, ani právnická osoba nebo ten, kdo jedná na účet právního uspořádání, jejichž je rovněž skutečným majitelem.“* Dotčené ustanovení tedy normuje tzv. sistaci hlasovacích práv určitých osob, kdy skutečný majitel není v rozporu s požadavky ZESM v dotčené společnosti zapsán. Pravidlo o sistaci hlasovacích práv dopadá dle § 54 odst. 3 ZESM obdobně jako pravidlo o zákazu výplaty podílu na prospěchu také na ty subjekty, které nemají v rozporu se zákonem v evidenci zapsaného žádného skutečného majitele.

Výjimkou ze zákazu výkonu hlasovacích práv je dle § 54 odst. 2 ZESM období 15 dnů přede dnem, kdy došlo k rozhodování nejvyššího orgánu či jediného společníka. V této lhůtě má společnost splnit povinnost podat návrh do evidence skutečných majitelů či v případě nečinnosti evidující osoby může návrh podat skutečný majitel. Tato výjimka se však týká pouze prvního rozhodování po získání postavení skutečného majitele.

Pokud by k hlasování těchto osob v rozporu se zákazem dle § 54 odst. 1 ZESM došlo, usnesení daného nejvyššího orgánu by bylo neplatné. Domáhat se neplatnosti pro rozpor s právními předpisy u soudu dle § 258 a 259 OZ v subjektivní lhůtě 3 měsíců a v objektivní lhůtě 1 roku je u společností s ručením omezeným možné dle § 191 odst. 1 ZOK, u akciových společností dle § 428 odst. 1 ZOK a u družstev dle § 663 odst. 1 ZOK. I v tomto případě však platí pravidlo zakotvené v § 260 OZ, a tedy že soud neplatnost usnesení nevysloví v případě, kdy porušení zákona nemělo závažné právní následky.

Dalším důsledkem je možnost požadovat po členu statutárního orgánu dané právnické osoby náhradu škody za porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře způsobené tím, že nezajistil řádný zápis skutečného majitele do evidence.⁹⁴

⁹⁴ Důvodová zpráva k ZESM, k § 54.

5.4. Zákaz vyplacení dotací dle zákona o rozpočtových pravidlech

Dále na tomto místě lze okrajově zmínit sankci, která však neprošla schvalovacím procesem parlamentu, a nevešla tudíž nikdy v platnost. Tato sankce byla předmětem vládního návrhu zákona, kterým se měl měnit AML zákon. Jedná se o zákaz vyplacení dotace osobám, u kterých existuje nesrovnalost týkající se evidence skutečných majitelů. Tento zákaz měl přitom platit do okamžiku, kdy by byla nesrovnalost odstraněna, vymazána či vyvrácena.⁹⁵

5.5. Přestupky

Z § 55 odst. 1 ZESM vyplývá, že evidující osoba se dopustí přestupku tím, že buď za a) nezajistí ani v přiměřené lhůtě stanovené soudem k odstranění nesrovnalosti způsobené tím, že v evidenci skutečných majitelů nejsou zapsány platné údaje o jejím skutečném majiteli, nebo jejímu vyvrácení, zápis žádného údaje do evidence, anebo za b) nezajistí ani do 15 dnů od rozhodnutí soudu o nesrovnalosti, aby byly do evidence zapsány nové údaje v případě, že soud nesprávné údaje dané evidující osoby vymazal bez náhrady. V prvním případě je přestupek dokonán již uplynutím lhůty stanovené soudem, a proto není třeba dalšího věcného zkoumání.⁹⁶ Druhý případ spočívá v nezajištění správnosti, aktuálnosti anebo úplnosti údajů dané osoby v evidenci skutečných majitelů.

Přestupek dle § 55 odst. 2 ZESM může spáchat osoba skutečného majitele, koncového příjemce, osoba s koncovým vlivem a dále osoba, jejímž prostřednictvím může koncový příjemce získávat prospěch či osoba s koncovým vlivem uplatňovat svůj vliv. Přestupek dle tohoto odstavce je spáchán, pokud tato osoba neposkytne potřebnou součinnost evidující osobě v souladu s § 10 ZESM, přičemž porušení této povinnosti potvrdil soud v případě, že to vyplynulo najevo v řízení o nesrovnalosti.

Je zřejmé, že ukládání přestupků za porušení povinností v souvislosti s evidováním skutečných majitelů navazuje na řízení o nesrovnalosti, které probíhá před soudem a je popsáno v kapitole 4.4 této práce. Evidující osoba se tedy může dopustit přestupku dle tohoto ustanovení pouze v souvislosti s ingerencí soudu, který se již správností údajů v evidenci týkajícími se této osoby zabýval. Důvodová zpráva v této souvislosti hovoří o nutnosti soudního rozhodnutí jako o znaku skutkových podstat v podobě navázání na procesně významnou událost. V případě,

⁹⁵ Pozměňovací návrh k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zákony související s přijetím zákona o evidenci skutečných majitelů a zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁶ Důvodová k ZESM, k § 55.

kdy soud v řízení o nesrovnalosti rozhodl rozhodnutím, je po nabytí právní moci rozhodnutí opis tohoto rozhodnutí zaslán správnímu orgánu, který je příslušný k posuzování přestupků týkajících se ESM. V případě, že nebyl do ESM zapsán dosud žádný údaj, soud vyrozumí správní příslušný správní orgán ihned po marné výzvě dle § 43 ZESM.

Orgánem, jenž je vyrozumíván a jemuž je rozhodnutí zasíláno, je v souladu s § 57 ZESM obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jejímž územním obvodu má sídlo či bydliště osoba podezřelá ze spáchání přestupku, respektive osoba, o které bylo rozhodnuto v řízení o nesrovnalosti. Pokud má tato osoba bydliště či sídlo mimo území České republiky, bude k posouzení přestupku příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož správním obvodu se nachází soud, který rozhodl dle § 43 nebo 48 ZESM o výzvě dotčené osoby k odstranění nesrovnalosti či o povinnosti zapsat do ESM nové údaje.

Pokud jde o požadavky na rozhodnutí týkající se nesrovnalosti, mělo by toto rozhodnutí splňovat předpoklady jasného vymezení dotčených nesrovnalostí, jelikož to má následně vliv na posouzení správním orgánem týkajícím se výše pokuty, která může být za spáchání přestupku uložena⁹⁷. Výše pokuty za spáchaný přestupek je přitom stanovena tak, že je určena maximální částka, která může být za spáchání přestupku uložena, tedy částka 500 000 Kč. Ačkoliv tedy správní orgán disponuje možností posuzovat závažnost spáchaného přestupku a s tím související diskrecí ohledně výše pokuty, není naopak oprávněn posuzovat úplnost, přesnost a aktuálnost otázek týkajících se skutečného majitele. Jinými slovy, správní orgán nedisponuje možností zabývat se problematikou skutečného majitele věcně a neposuzuje tedy, zda k samotnému přestupku došlo.

Dalším požadavkem na rozhodnutí o nesrovnalosti je v souladu s § 48 odst. 3 ZESM také to, aby toto rozhodnutí reflektovalo skutečnost, zda evidující osoba nesplnila své zákonné požadavky v důsledku absence poskytnutí součinnosti ze strany skutečného majitele (či dalších osob uvedených v § 55 odst. 2 ZESM), jelikož tato informace může mít důsledek nejen v rozhodnutí správního orgánu o spáchání přestupku skutečného majitele dle § 55 odst. 2 ZESM ale také v zániku odpovědnosti evidující osoby za přestupek dle § 56 odst. 2 písm. b) ZESM.

⁹⁷ Důvodová zpráva k ZESM, k § 48.

6. Některé problematické aspekty institutu skutečného majitele

6.1. Obecně

Obecně lze rozdělit problematiku institutu skutečného majitele do několika rovin. První z nich je posuzování aktuální právní úpravy z pohledu AML směrnice, kde lze zkoumat, zdali zákon správně implementuje požadavky z ní vycházející a zdali naplňuje základní účel tohoto institutu. Další problematické body lze shledat v praktických aspektech, kdy bude v určitých případech obtížné zákon využívat a kvůli kterým bude v praxi složité zjistit a zapsat „materiálního“ skutečného majitele a naplnit tak požadovaný účel zákona. Další problematiku vidím v pojetí celého institutu, kde chybí určité instrumenty pro naplnění účelu rozkrývání vlastnických struktur právnických osob.

6.2. Zjišťování skutečného majitele

Ve třetí kapitole jsem popsal indikátory, jež jsou určující pro zjištění osoby skutečného majitele. Koncept zjišťování je založen zejména na nevyvratitelných domněnkách, kdy jako skutečný majitel musí být zapsána každá fyzická osoba, která naplní definici koncového příjemce a osoby s koncovým vlivem. V praxi tak bude docházet k zápisům osob, které sice reálně nemusí být materiálním skutečným majitelem, avšak dle zákona jím jsou.

Jako příklad lze uvést tichého společníka, který v případě práva na výplatu zisku o velikosti více jak 25 % bude muset být zapsán do evidence. Další paradox týkající se tohoto příkladu vyplývá ze smyslu institutu tichého společníka, kdy osoba tichého společníka nechce být ve většině případů nikde zveřejněna, avšak dle ZESM bude muset být zapsána jako skutečný majitel dané právnické osoby.

V případě, že by zákonodárce zvolil cestu vyvratitelné domněnky, mohlo by dojít k zápisům reálných skutečných majitelů. V souvislosti s touto problematikou si lze představit možné řešení, které by mohlo dopomoci k dodržení účelu celého institutu. V případě, že by byly naplněny zákonné podmínky pro zápis, mohla by mít evidující osoba možnost skutečného majitele určit i jiným způsobem, například pomocí čestných prohlášení osob naplňujících znaky skutečného majitele. V tomto prohlášení by dotčené osoby sdělily, že ve smyslu účelu ZESM nejsou skutečnými majiteli a řádně by tuto skutečnost doložily. V případě, že by toto prohlášení nebylo pravdivé, mohly by existovat takové sankční mechanismy, které by motivovaly osoby samy určit, zdali jsou skutečnými majiteli.

6.3. Velký počet zapisovaných osob

Problémem může být také kvantita osob, které by měly být zapsány do evidence. Může tak nastat v případech, kdy bude velký počet osob naplňovat definici koncového příjemce nebo osoby s koncovým vlivem. Zde lze danou problematiku demonstrovat u tzv. „náhradních skutečných majitelů“. I když má zákonodárce za to, že zvolil vhodnou koncepci určení osoby ve vrcholném postavení⁹⁸, nemohu se s tímto ztotožnit, jelikož dle výkladu a primárně u složitějších struktur vedení společností může docházet k naplnění definice osoby ve vrcholném postavení u mnoha osob v manažerském postavení.⁹⁹ Zákonodárce sice vymezuje, že osoba musí zajišťovat každodenní nebo pravidelné řízení činností právnické osoby jako je obchodní vedení a přitom musí být v postavení, kdy bude podřízená maximálně statutárnímu orgánu. Lze si však představit mnoho obchodních korporací, kde bude tuto definici naplňovat nespočet osob, které reálně nemají zásadní vliv na právnickou osobu.

Z koncepce požadavků AML směrnice sice vyplývají určité indikátory pro zjištění skutečného majitele¹⁰⁰, avšak nenalezneme tu žádné požadavky pro to, aby bylo určení skutečného majitele postaveno najisto pomocí nevyvratitelných domněnek. Dle nejen mého názoru tak zákonodárce zvolil nesprávnou implementaci koncepce určování skutečného majitele a mělo by tak dojít ke změně koncepce určení skutečného majitele právnické osoby.¹⁰¹

6.4. Povinnosti a sankcionování skutečného majitele dle ZESM

Pro úvod do problematiky je nutné shrnout, které povinnosti a sankce dopadají přímo na skutečné majitele právnické osoby. Jediná povinnost je uložena v § 10 ZESM, kdy jde o povinnost potřebné součinnosti při zjišťování a zajištění platných údajů dle § 8 odst. 1 a 9 odst. 1 ZESM. Ostatní povinnosti týkající se zajištění aktuálních, přesných a úplných údajů dopadají na evidující osoby. Zákonodárce sice předpokládá i vlastní aktivitu skutečného majitele, i když ji nevidí jako absolutní povinnost, kde uvádí příklad vycházející ze zřejmosti jeho postavení¹⁰². Skutečný majitel má pouze možnost jako osoba, která má na zápisu právní zájem podat návrh dle § 26 odst. 3 ZESM. To však může učinit až po uplynutí lhůty 15 dní ode dne, kdy vznikla povinnost k zápisu evidující osobě. Přestože

⁹⁸ Důvodová zpráva k ZESM k § 2 písm. i.

⁹⁹ Srov. FROLÍK, Martin, HAVEL, Bohumil. Král UBO mezi námi, aneb úvodní zamyšlení nad novým zákonem o evidenci skutečných majitelů. *Právní rozhledy*, 2021, č. 7, s. 230.

¹⁰⁰ IV. AML směrnice, čl. 3 odst. 6 písm. a) bod i).

¹⁰¹ Shodně PIHERA, Vlastimil, RONOVSÁ, Kateřina, *Rozpaky nad evidencí skutečných majitelů*, *Bulletin advokacie* 5/2021, s. 21.

¹⁰² Důvodová zpráva k ZESM k § 10.

skutečný majitel tedy nemá povinnost vyvinout vlastní iniciativu pro zápis své osoby jako skutečného majitele, zákon spojuje s absencí takového údaje z mého pohledu velmi přísné sankce.

Jak již bylo zmíněno výše, zákon spojuje se skutečností, že není skutečný majitel v evidenci zapsán, několik sankcí. Jedná se o nevyhmatelnost práv a povinností z právního jednání zastírajícího osobu skutečného majitele, které vznikly v době, kdy není skutečný majitel zapsán v evidenci skutečných majitelů, dále zákaz výplaty podílu na prospěchu a následnému zániku tohoto práva koncem účetního období a také systaci hlasovacích práv v právnické osobě. Tyto sankce ZESM označuje jako další následky nesrovnalosti v evidenci skutečných majitelů.

V praxi tak může dojít k situacím, kdy i přes veškerou dobrou víru skutečného majitele dojde k sankcionování jeho osoby. Lze si představit několik případů, kdy může být právě zmíněné sankcionování zásadním zásahem do práv skutečných majitelů. Může se jednat například o situaci, kdy skutečný majitel sice vynaložil veškerou součinnost, sdělil evidující informace o skutečnostech základajících postavení skutečného majitele, avšak evidující osoba neučinila žádné kroky k zápisu. Dále by mohlo dle mého názoru dojít k situaci, kdy osoba skutečného majitele, která nebude zapsána v evidenci, bude vykonávat po určitou dobu v dobré víře hlasovací práva, avšak ze zákona mohou být taková rozhodnutí zneplatněna. Může se tak stát dle mého názoru právě v případě nesrovnalostí v evidenci, kdy sama osoba může být návrhatelem pro zápis údajů, avšak nebude moci řádně doložit skutečnosti dokládající jeho postavení.

V návaznosti na výše uvedené je třeba poukázat, že někteří autoři označují tuto úpravu jako neústavní, přesněji se dle jejich názoru jedná o přímý rozpor se základními ústavními principy nedotknutelnosti vlastnictví.¹⁰³ S takto přísným závěrem se však neztotožňuji.

Jsem si vědom účelu této úpravy ve smyslu požadavků V. AML směrnice na účinné, přiměřené a odrazující opatření.¹⁰⁴ Dle mého pohledu na věc je ale právě oblast sankcionování skutečného majitele nedostatečně upravena. Myslím si, že v případě aktuální koncepce sankcí by měl zákonodárce zákon doplnit o povinnosti týkající se skutečných majitelů, kteří by mohli mít povinnost zajistit zápis údajů o své osobě do evidence v případě, kdy uplyne určitá lhůta od vzniku povinnosti k zápisu evidující osobě.

¹⁰³ FROLÍK, Martin, HAVEL, Bohumil. Král UBO mezi námi, aneb úvodní zamyšlení nad novým zákonem o evidenci skutečných majitelů. *Právní rozhledy*, 2021, č. 7, s. 230.

¹⁰⁴ V. AML směrnice, čl. 30 odst. 1 první pododstavec.

6.5. Problémy spojené s úpravou přestupků

S problematikou týkající se důsledků právní úpravy ZESM pro osoby skutečných majitelů popsanou v předchozí kapitole souvisí také problémy spojené s úpravou hrozících sankcí za přestupky spáchané těmito osobami. K soukromoprávním sankcím, které se s ohledem na výše popsané skutečnosti mohou jevit v některých případech příliš přísné, se totiž přidávají také poměrně přísné sankce veřejnoprávní. Ty mohou být skutečným majitelům ukládány za neposkytnutí součinnosti. To se může jevit jako problematické zejména v případě, pokud by se jednalo o součinnost v podobě upozornění evidující právnické osoby na to, že se stala skutečným majitelem. V situaci, kdy půjde například o skutečného majitele u komplikovaných struktur společností, kdy se stane skutečným majitelem zahraniční osoba, se může velmi pravděpodobně stát, že tato osoba nemá povědomí o české právní úpravě institutu skutečného majitele. Bylo by tedy vhodné, aby úkolem statutárních orgánů evidujících osob v České republice v rámci péče řádného hospodáře bylo o této povinnosti informovat skutečného majitele prostřednictvím vlastnické struktury svých nejbližších určitelných vlivných osob anebo osob, které přijímají podstatnou část zisku.¹⁰⁵

Oproti výše uvedeným poměrně přísným podmínkám přestupků u osob skutečných majitelů stojí naopak poměrně shovívavá konstrukce přestupků pro evidující právnické osoby. U těch naopak existují obavy, že nebude působit dostatečně motivačně pro evidující osoby.¹⁰⁶ Dále se může jevit jako poměrně neobvyklé, že sankce za přestupky evidujících osob se nejeví jako přehnaně motivující a odrazující, a to zejména vzhledem k tomu, že je naplnění skutkové podstaty přestupku vždy navázáno buď přímo na vydání rozhodnutí o nesrovnalosti anebo na výzvu soudu k odstranění nesrovnalosti. Veřejnoprávní odpovědnost tedy nenastává automaticky ze zákona v žádném z těchto případů, ale musí nejprve dojít k poměrně komplikovanému procesu, který spočívá nejdříve v oznámení důvodného podezření na nesrovnalosti, dále v zahájení řízení o nesrovnalosti příslušným soudem a vydání usnesení nebo rozhodnutí v tomto řízení, a následně ještě uplynutí přiměřené či patnáctidenní lhůty k rozhodnutí. Konečně, až po celém tomto procesu přijde na řadu samotné rozhodnutí místně příslušného obecního úřadu.¹⁰⁷

Dalším kritizovaným aspektem sankce sístace hlasovacích práv i zákazu výplaty podílu na prospěchu souvisí s tím, že mnohdy je odpověď na otázku, kdo se nachází v postavení

¹⁰⁵ Srov. FROLÍK, Martin, HAVEL, Bohumil. Král UBO mezi námi, aneb úvodní zamyšlení nad novým zákonem o evidenci skutečných majitelů. *Právní rozhledy*, 2021, č. 7, s. 230.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

skutečného majitele, poměrně složitá, a přesto jsou české obchodní korporace v těchto případech nuceny čelit hrozbě přísných sankcí dle ZESM.¹⁰⁸ Pro osoby, které pro svoji složitou vlastnickou strukturu mohou mít svého skutečného majitele zapsaného chybně, aniž by bylo jejich záměrem jakékoli zastírání, lze mnohdy označit riziko možného namítání neplatnosti rozhodnutí valné hromady a odpovědnosti za neoprávněnou výplatu podílu na prospěchu za příliš přísné. Zmíněné pochybnosti platí zejména s ohledem na to, že mnohé právnické osoby jsou nuceny otázku skutečného majitele řešit nejen ve vztahu k vlastním skutečným majitelům, nýbrž i ke skutečným majitelům svých vlastních společníků. K tomuto Pihera s Ronovskou výstižně podotýkají, že se tato situace může stát náročnou zejména v případě zahraničních struktur vzhledem k tomu, že absentuje možnost dovolat se stavu zápisu zahraničních evidencí.¹⁰⁹

6.6. Další problematické body

Další aspekt, ke kterému je třeba přihlédnout, je propojení české evidence skutečných majitelů s evidencemi zahraničními. V AML směrnici lze nalézt předpoklad propojení mezi centrálními registry členských států pomocí evropské centrální platformy, která má být zřízena směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132. Směrnice AML předpokládá přijetí určitých technických opatření ze strany členských států k naplnění tohoto požadavku.¹¹⁰ Jedná se o tzv. BRIS - Business Registers Interconnection System, který byl zřízen právě výše zmíněnou směrnicí (č. 2017/1132). Tento registr je již aktuálně propojený s obchodním rejstříkem ČR. Jelikož je však rejstřík evidence skutečných majitelů oddělen, k propojení dat o skutečném majiteli právnické osoby prozatím nedošlo. Jelikož se jedná dle zákonodárce o technickou nepřipravenost ze strany Evropské komise (dále jen „Komise“), musíme si na propojení registrů počkat.¹¹¹ Dle mé představy by však ČR mohla učinit i jiné kroky, které by mohly přispět k rychlejšímu propojení s evropským registrem. Mohlo by se jednat o technické propojení evidence skutečných majitelů s obchodním rejstříkem, kdy by mohly být informace z evidence propisovány do obchodního rejstříku, který je již s registrem propojen. Mohlo by tak dojít ke zjednodušení propojení a menším technickým překážkám pro Komisi. Z pohledu celého institutu ve světle směrnice AML by k propojení však mělo dojít co nejdříve, aby byl naplněn její účel a došlo tak i ke zjednodušení procesu vyhledávání osoby skutečného majitele na evropské úrovni.

¹⁰⁸ PIHERA, Vlastimil, RONOVSÁ, Kateřina. Rozpaky nad evidencí skutečných majitelů. Bulletin advokacie, 2021, č. 5, s. 24-25.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ V. AML směrnice, recitál č. 35, 37, 42 a 53

¹¹¹ Důvodová zpráva k ZESM k § 14 odst. 3.

Dalším kritizovaným bodem ZESM je § 7, který obsahuje negativní výčet osob, které nemají skutečného majitele. Za osoby, které by však z povahy a účelu zákona mít skutečného majitele evidovány měly, se považují zejména společenství vlastníků jednotek, církve a náboženské společnosti, honební společnosti, politické strany a hnutí nebo odborové organizace.¹¹² S tímto se s autory článku kritizujícího tento bod plně ztotožňuji. Zejména mi přijde vhodná argumentace týkající se porovnání společenství vlastníků jednotek a bytového družstva, kdy bytové družstvo má ze zákona povinnost skutečného majitele evidovat. Zákonodárce u některých zmíněných osob argumentuje dostatečnou transparentností založenou zákonnou úpravou jednotlivých osob, například tak činí u politických stran a hnutí.¹¹³ U honební společnosti dokonce argumentuje nízkou rizikovostí z pohledu boje proti praní peněz a financování terorismu.¹¹⁴ Nemohu však přijmout názor, že komentované ustanovení je v souladu s požadavkem IV. AML směrnice, která uvádí: „*Je nutné zjistit totožnost kterékoli fyzické osoby, která vlastní právnickou osobu nebo nad ní vykonává kontrolu. V zájmu dosažení skutečné transparentnosti by členské státy měly zajistit, aby bylo pokryto co nejširší spektrum právnických osob založených nebo jinak vytvořených na jejich území.*“¹¹⁵

¹¹² Srov. FROLÍK, Martin, HAVEL, Bohumil. Král UBO mezi námi, aneb úvodní zamyšlení nad novým zákonem o evidenci skutečných majitelů. *Právní rozhledy*, 2021, č. 7, s 232-233.

¹¹³ Důvodová zpráva k ZESM k § 7 písm. j) - k).

¹¹⁴ Důvodová zpráva k ZESM k § 7 písm. m).

¹¹⁵ IV. AML směrnice, recitál č. 12.

7. Přípravovaná novelizace právní úpravy evidence skutečných majitelů

V předchozích kapitolách jsem popsal institut skutečného majitele ve světle aktuální platné úpravy ZESM, body, které se z pohledu účelu institutu zdají být problematické a nastínil jsem možná řešení těchto bodů. V této kapitole bych rád představil připravovanou novelu zákona, která je přímou reakcí na kritiku ze strany Komise, vycházející z probíhajícího řízení o porušení povinnosti pro nesprávné provedení směrnice (řízení č. 2021/2162) dle čl. 258 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „řízení“). Tuto novelu bych chtěl zkoumat nejen z pohledu změn v ZESM a reakce na řízení, ale také bych chtěl zjistit, zdali novela přinese do institutu skutečného majitele řešení na mnou popsané kritizované body.

7.1. Novela zákona

Vláda vypracovala návrh zákona, kterým se má změnit aktuální znění ZESM. Tento návrh doručila poslancům dne 17. 6. 2022. Vláda zároveň navrhuje, aby Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas již v prvním čtení z důvodu podmínek stanovených Komisí pro podání žádosti o platbu v rámci Národního plánu obnovy. Požádat o platbu lze nejpozději ve třetím čtvrtletí roku 2022, proto je účinnost zákona navrhována na 1. 10. 2022.¹¹⁶

7.2. Řízení a kritizované body z něj vyplývající řízení

Komise v řízení spatřuje nesoulad právní úpravy ZESM s V. AML směrnicí, zejména s čl. 3 odst. 6 a čl. 30 směrnice. Konkrétně poukázala v řízení na nesprávnost transpozice v nadbytečnosti prvku tzv. koncového příjemce podle § 2 písm. c) ZESM a dále v některých výjimkách z evidenční povinnosti dle § 7 ZESM. Dále bylo Komisí poukázáno, že ZESM neupravuje výjimku z evidenční povinnosti pro společnosti, jejichž akcie byly přijaty k obchodování na evropském regulovaném trhu. Od tohoto bodu však bylo po vysvětlení ze strany ČR Komisí ustoupeno.¹¹⁷ U vymezení skutečného majitele jako koncového příjemce Komise namítala, že kritérium finančního prospěchu AML směrnice nestanoví. Zástupci Komise dle jejich vyjádření směřujícím k ČR vyjádřili svůj požadavek, aby vymezení v zákoně odpovídalo co nejpřesněji textaci AML směrnice. S nesouhlasem v důvodové zprávě

¹¹⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, s 27.

¹¹⁷ Ibid, s 13.

k novelizaci zákona ZESM se ztotožňují, vzhledem ke správné argumentaci opírající se o čl. 288 Smlouvy o fungování EU.¹¹⁸

7.3. Podstatné body novelizace

Za nejpodstatnější bod novelizace lze označit změnu definice skutečného majitele, kdy má dojít ke zrušení definice pomocí pojmů „koncový příjemce“ a „osoba s koncovým vlivem“. Nově je v návrhu zákona skutečný majitel definován jako každá fyzická osoba, která v konečném důsledku vlastní nebo kontroluje právnickou osobu nebo právní uspořádání.¹¹⁹ Do návrhu tak byla přímo transponována textace čl. 3 odst. 6) V. AML směrnice. V souvislosti s tím v návrhu nalezneme zrušení § 3 ZESM. Zásadní změnou má projít také § 4 návrhu zákona, kde je nově zavedený pojem „osoba, která v konečném důsledku vlastní nebo kontroluje právnickou osobu nebo právní uspořádání“ definován takto:

- „(1) Korporaci v konečném důsledku vlastní nebo kontroluje každá fyzická osoba, která přímo nebo nepřímo prostřednictvím jiné osoby nebo právního uspořádání*
- a) má podíl v korporaci nebo podíl na hlasovacích právech větší než 25 %,*
 - b) má právo na podíl na zisku, jiných vlastních zdrojích nebo likvidačním zůstatku větší než 25 %,*
 - c) uplatňuje rozhodující vliv v korporaci nebo korporacích, které mají v dané korporaci samostatně nebo společně podíl větší než 25 %, nebo*
 - d) uplatňuje rozhodující vliv v korporaci jinými prostředky.*
- (2) Rozhodující vliv v korporaci uplatňuje ten, kdo na základě vlastního uvážení, bez ohledu na to, zda a na základě jaké právní skutečnosti, může přímo nebo nepřímo prostřednictvím jiné osoby nebo právního uspořádání dosáhnout toho, že rozhodování nejvyššího orgánu korporace odpovídá jeho vůli.*
- (3) Rozhodující vliv v obchodní korporaci uplatňuje ovládající osoba podle zákona upravujícího právní poměry obchodních korporací.*
- (4) Má se za to, že rozhodující vliv v korporaci uplatňuje ten, kdo může jmenovat nebo odvolat většinu osob, které jsou členy statutárního orgánu korporace“*

V návaznosti na tuto novou úpravu se pokusím popsat změny, které se budou týkat obchodních korporací oproti předchozí úpravě. Jelikož má být ze zákona odstraněn pojem koncový příjemce, došlo k zakomponování materiální podstaty tohoto pojmu do § 4 návrhu

¹¹⁸ Ibid, s 12.

¹¹⁹ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, ve znění pozdějších předpisů, § 2 písm. c).

zákona ZESM, kdy jsou osoby, které by naplnily definici osoby koncového příjemce, označovány za osoby, které vlastní nebo kontrolují právnickou osobu. Porovná-li však stávající úpravu s úpravou navrhovanou, nevidím mnoho zásadních rozdílů, které by měnily koncept vnímání definice skutečného majitele. Mohu poukázat například na odstranění podmínky z § 3 odst. 2 ZESM, dle kterého osoba, která má přímo podíl na prospěchu, je skutečným majitelem v případě, že tento podíl nepředává dál. V navrhované změně však tuto podmínku nenalezneme, což dle mého názoru může způsobit značné obtíže v případě, že osoba, která má podíl na zisku, bude takový podíl předávat dál (například osoba tzv. fiktivního majitele). V tomto případě by dle mého názoru mohla být zapsána jako osoba skutečného majitele fiktivní majitel, který nebude mít sice rozhodující vliv, avšak bude mít právo na podíl na zisku, který sice předá materiálnímu skutečnému majiteli, avšak zákon s touto skutečností v návrhu nepracuje. Je třeba doplnit, že pojem „v konečném důsledku“ reaguje dle důvodové zprávy spíše na pojmy řetězení a větvení.¹²⁰ Na co je třeba poukázat, je návrh § 4 odst. písm. c), kdy dojde ke značnému rozšíření zapisovaných skutečných majitelů do evidence.¹²¹

Autor důvodové zprávy k návrhu zákona rovněž vysvětluje, proč ponechal koncepci nevyvratitelných domněnek u stanovení hranice podílu většího než 25 %.¹²² Dle mého názoru je však argumentace nesprávná, jelikož smyslem evidence skutečného majitele je právě evidovat osoby, které mohou být osobami rizikovými ve smyslu účelu směrnice AML. Více o této problematice v kapitole č. 7.2.

Další podstatnou změnu nalezneme v § 7, kdy navrhovatel vypustil výjimky týkající se osob, u nichž musí být evidován skutečný majitel. Jedná se zejména o politické strany a hnutí, církve a náboženské společnosti, odborové organizace a organizace zaměstnavatelů, honební společenstva a konečně společenství vlastníků jednotek. S touto úpravou můžu jednoznačně souhlasit.¹²³ Viz kapitola 7.3.

V rámci návrhu nalezneme i změny týkající se automatického průpisu skutečného majitele. Zejména tak má dojít k doplnění úpravy o pravidla týkající se veřejné obchodní společnosti a to ustanovením § 38 odst. 3 návrhu ZESM, kdy má být automaticky propisána fyzická osoba, která u veřejné obchodní společnosti, jež nemá více jak 3 společníky, je zapsána v obchodním rejstříku jako její společník. Dále osoba, která je jako skutečný majitel korporace, která je sama společníkem ve veřejné obchodní společnosti, zapsána do ESM. V tomto případě však musí

¹²⁰ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, s. 36.

¹²¹ Ukázkový příklad nalezneme tamtéž: k § 4 odst. 1 písm. c) na straně 39.

¹²² Ibid, s. 35.

¹²³ Viz kapitola 7.5.

dojít k naplnění podmínek dle navrhovaného odst. 7 téhož ustanovení, který má upravit pravidla zakládající postavení skutečného majitele v případě, že se jedná o případy, kdy jsou v obchodních korporacích společníky právnické osoby. Právě tento odstavec je další podstatnou změnou, jež může znamenat rozdíl určení skutečného majitele oproti stávající úpravě.¹²⁴ Dle mého názoru těmito změnami dojde minimálně ke zmírnění administrativní zátěže týkající se evidence.

7.4. Shrnutí novelizace

Jak je již patrné z popisu zásadních změn, novelizace dle mého názoru nepřinese mnoho řešení na mnou i veřejností kritizované body. Co se týká řízení, které v podstatě vybudilo potřebu upravit ZESM, pravděpodobně i vzhledem k již proběhlým diskusím navrhovatele s Komisí, bude postačovat pro to, aby mohl stát požádat o platbu v rámci Národního plánu obnovy. Navrhovatel tak zvolil dle mého pohledu cestu určité jistoty, kdy se nepustil do větších změn proto, aby došlo ke schválení úprav v potřebném termínu, tedy maximálně do navrhované účinnosti v říjnu.

¹²⁴ Znění návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, § 38 odst. 7: *Pro účely automatického průpisu podle odstavce 1 písm. b), odstavce 2 písm. b) a odstavce 3 písm. b) se za podíl zakládající postavení skutečného majitele považuje*
a) 40 % nebo větší podíl v navázaných korporacích, ledaže má někdo stejný nebo větší podíl,
b) nepřímý podíl ve společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti nebo veřejné obchodní společnosti větší než 25 %, nebo
c) 40 % nebo větší podíl ve společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti nebo veřejné obchodní společnosti a v navázaných korporacích, ledaže má někdo stejný nebo větší podíl, jde-li o skutečného majitele podle § 5.

8. Závěr

V předložené práci jsem se pokusil popsat problematiku institutu skutečného majitele, kdy jsem se zaměřil zejména na obchodní korporace. V úvodu jsem se pokusil definovat samotný pojem skutečného majitele. Nejprve jsem se zabýval důvody, které vedly k zavedení tohoto institutu. Mezi primární důvody jsem zařadil zajištění transparentnosti vlastnických struktur. Ve spojení s transparentností vlastnických struktur je tento institut důležitý jako pomocný nástroj při odhalování a vyšetřování organizovaného zločinu. V neposlední řadě pak tento institut může napomoci k zajištění vyšší důvěryhodnosti obchodních korporací či jako hodnotící kritérium při získávání veřejných prostředků jako jsou dotace. Dále jsem popsal, z jaké právní úpravy institut skutečného majitele vychází a kde byl upraven před nastoupením účinnosti ZESM.

V druhé kapitole jsem nastínil možné nástroje pro zastírání skutečného majitele. Je klíčové, aby právě na tyto nástroje reagovala úprava týkající se skutečného majitele. Obecně jsem pak popsal, že se může jednat o problematiku tzv. bílých koní a profesionálních fiktivních majitelů. Jako nejzásadnější nástroj zastírání pak spatřuji využívání daňových rájů, tzv. offshorových jurisdikcí, které sice prochází určitou změnou díky mezinárodním pravidlům, avšak institut skutečného majitele na tyto skutečnosti nedokáže dle mého názoru prozatím dostatečně reagovat.

Jelikož cílem mé práce byl primárně přehledný popis institutu, zaměřil jsem se dále již na ZESM a jeho interpretaci skutečného majitele. Důležité proto bylo určit základní indikátory při posuzování skutečného majitele dle účinného zákona. Definoval jsem, kdo je považován za osobu koncového příjemce a pokusil se srozumitelně popsat, jak postupovat při výpočtu nepřímého podílu na prospěchu. Stejnou metodu jsem poté zvolil při popisu osoby s koncovým vlivem. Následně jsem vylíčil případy, kdy nelze skutečného majitele určit. I na tyto případy zákon pamatuje, a proto lze říct, že každá obchodní korporace má skutečného majitele. Zaujal jsem názor, že zákon sice poměrně detailně popisuje, jak skutečného majitele zjistit či určit, v rámci praxe však může docházet ke značným problémům.

V další části práce jsem se zabíral samotnou evidencí skutečných majitelů, kde jsem se zejména věnoval způsobům zápisu do evidence. Jedná se o zápis soudem, který je v zákoně upraven nejpodrobněji, dále o zápis notářem a automatický průpis. Jako nejvhodnější metodu, nejedná-li se o případy automatického průpisu, shledávám zápis notářem vzhledem k ulehčení administrativní zátěže soudů.

Ve spojitosti s evidencí bylo dále třeba zkoumat případy, kdy bude v evidenci nesrovnalost vůči skutečnému stavu. Jelikož je pro naplnění účelu celé úpravy nutné, aby stav v evidenci odpovídal skutečnosti, zákon nabízí pro tyto situace řešení. Poté, co soud zjistí nesrovnalost, ať již oznámením nebo z vlastní iniciativy, pokusí se problém vyřešit výzvou nebo v rámci řízení o nesrovnalosti. Zde jsem narazil na nedostatečnost úpravy, jelikož výzva k napravení nesrovnalostí není formálním předpokladem pro samotné řízení o nesrovnalosti. Ačkoliv je výzva před zahájením řízení většinou pravidlem, měl by být tento aspekt zakomponován do právní úpravy, aby v budoucnu nedocházelo ke zbytečné administrativní zátěži. Dále sledávám jako problematické ověřování údajů pro zápis, kdy je správnost údajů motivována úpravou sankcí s tím spojených.

Právě sankcemi se zabývala pátá kapitola práce. Nejprve jsem rozebral soukromoprávní sankce, jimiž jsou naturální obligace, zákaz vyplacení podílu na prospěchu a sistace hlasovacích práv. Poté jsem se zabýval přestupky vyplývajícími z porušení povinností v souvislosti s evidováním skutečných majitelů. Velmi problematickou skutečností související se sankcionováním je pak to, na koho samotné sankce dopadají. Jedná se primárně o osoby, které mají být v evidenci zapsány, a ne o osoby evidující, kterým vyplývají ze zákona povinnosti takové osoby zapsat. S tím souvisí problematické a kritizované aspekty celého institutu, které jsem se snažil popsat v kapitole šesté.

Jako nejzásadnější problémy spojené s úpravou jsem shledal právě sankce dopadající na skutečné majitele, kteří mnohdy v dobré víře nemohou samotnou sankci ovlivnit. Za velmi problematické pak označuji koncept určování skutečného majitele pomocí nevyvratitelných domněnek, kdy dochází k zápisu osob, které skutečným majitelem reálně vůbec nejsou. Se zákonnou definicí pak může být spojen velký počet zapsaných skutečných majitelů v rámci jedné vlastnické struktury. V neposlední řadě je důležité zmínit propojení české evidence skutečných majitelů s evidencí zahraniční. Pokud totiž nedojde k propojení těchto evidencí napříč všemi jurisdikcemi, nemůže dojít dle mého názoru k naplnění účelu celého institutu.

V poslední části jsem se okrajově zabýval připravovanou novelou ZESM, která by, jako reakce na probíhající řízení o porušení povinností pro nesprávné provedení směrnice, měla některé problematické body zákonné úpravy vyřešit. Obecně jsem popsal nesoulad, který Komise spatřuje v implementaci AML směrnice. Primárně se jedná o definici skutečného majitele, kdy má dojít ke zrušení pojmů „koncový příjemce“ a „osoba s koncovým vlivem“. Dále jsem nastínil, které zásadní změny nás díky připravované novelizaci mohou čekat. Některé body, jako například úpravu § 7 a automatického průpisu považuji za vhodné. Co se týká definice skutečného majitele, vidím novelu spíše jako vyhovění požadavků na doslovný opis

definice skutečného majitele z AML směrnice než jako řešení kritizovaných problémů. Dle mého názoru tak nejzásadnější problematické body, jako je například sankcionování skutečného majitele, připravovaná novelizace řešit nebude.

Aktuálně je novelizace zákona, která má změnit koncept institutu skutečného majitele, ve schvalovacím procesu a v případě, že dojde k jejímu schválení, nabízí se tuto práci v budoucnu rozšířit o zhodnocení úspěšnosti novelizace nejen ve spojitosti s probíhajícím řízením. Dále by bylo vhodné se zabývat nástroji pro zastírání skutečného majitele, což by mohlo napomoci při rozšíření pravidel a instrumentů spojených s evidencí skutečného majitele. Jako důležité spatřuji zkoumat judikaturu týkající se této problematiky, která bohužel v době sepsání této práce absentuje. Bližší pozornost by také zasloužila komparace celého institutu s jurisdikcemi evropských států.

Seznam použitých zdrojů

Předpisy ČR

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., Listina základních práva a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, ve znění pozdějších předpisů.

Předpisy EU

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849, o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. 5. 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU.

Legislativní dokumenty

- Důvodová zpráva k zákonu č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné online na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=177825>.
- Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 37/2021 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Dostupné online na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=213328>.
- Pozměňovací návrh k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zákony související s přijetím zákona o evidenci skutečných majitelů a zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů.

Rozhodnutí

- Nejvyšší soud, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1425/2016 (č. 47/2019 Sb. rozh. civ).
- Nejvyšší soud, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015, (č. 1/2017 Sb. rozh. civ.).

Komentáře

- LASÁK, J., Pokorná, J., Čáp, Z., Doležil, T. a kol.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání. V Praze: Wolters Kluwer, 2021.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kolektiv: Občanský zákoník § 2716–2893, Velký komentář, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021.
- ŠTENGLOVÁ, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020.

Články

- FROLÍK, Martin, HAVEL, Bohumil. Král UBO mezi námi, aneb úvodní zamyšlení nad novým zákonem o evidenci skutečných majitelů. Právní rozhledy, 2021, č. 7, s 230-236.
- PIHERA, Vlastimil, RONOVSÁ, Kateřina. Rozpaky nad evidencí skutečných majitelů. Bulletin advokacie, 2021, č. 5, s. 21-25.
- VUOVÁ, Huyen. K otázce procesu zjištění skutečného majitele a provedení jeho zápisu. Obchodněprávní revue, 2021, č. 3, s. 204-211.
- ŽONDRA, Milan. Registry skutečných majitelů-teorie a praxe. Soukromé právo, 2021, č. 2, s 2-9.

Internetové zdroje

- Conseil de l'Union européenne (Rada EU). Conclusions du Conseil relatives à la liste révisée de l'UE des pays et territoires non coopératifs à des fins fiscales. consilium.europa.eu [online]. 24. 2. 2022 [cit. 21. 5. 2022]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/media/54471/council-conclusions-24-february-2022.pdf>.
- European Council. EU list of non-cooperative jurisdictions for tax purposes. consilium.europa.eu [online]. 2022 [cit. 21. 5. 2022]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>.

- Financial Action Task Force (FATF). Concealment of Beneficial Ownership. www.fatf-gafi.org [online]. FATF, 2019 [cit. 18. 5. 2022]. Dostupné na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/FATF-Egmont-Concealment-beneficial-ownership.pdf>.
- Informace o systému evidence skutečných majitelů dostupné na: <https://issm.justice.cz/>.
- Tax Justice Network. The State of Tax Justice 2020: Tax Justice in the time of COVID-19. taxjustice.net [online]. Listopad 2020 [cit. 22. 5. 2022]. Dostupné na: https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2020/11/The_State_of_Tax_Justice_2020_ENGLISH.pdf, s. 4.

Abstrakt (Abstract)

V rámci této práce je představen základní mechanismus fungování současné úpravy evidence skutečných majitelů v České republice, který je zakotven v zákoně č. 37/2021 Sb., zákon o evidenci skutečných majitelů, který transponuje Směrnici Evropského parlamentu a rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/138/ES a 2013/36/EU. Práce shrnuje důvody, proč bylo zakotvení této problematiky zapotřebí včetně klíčových aspektů, proti čemu úprava bojuje. V práci je rovněž popsáno, jakým způsobem mají osoby povinné k evidenci zjistit, kdo je osobou skutečného majitele. Další část práce se věnuje řešením tzv. nesrovnalostí v evidenci skutečných majitelů, veřejnoprávním a soukromoprávním sankcím plynoucích z nedodržení zákonných povinností. V závěru se práce věnuje problematičtým aspektům a kritice současné právní úpravy. Nakonec je představeno, které novinky má stávající úpravě přinést připravovaná novela nejen ve spojení s probíhajícím řízením o porušení povinnosti pro nesprávné provedení směrnice (řízení č. 2021/2162) dle čl. 258 Smlouvy o fungování Evropské unie.

This thesis presents the basic mechanism of the current regulation of the registration of beneficial owners in the Czech Republic, which is established in Act No. 37/2021 Coll, Act on Beneficial Owners Registration, which transposes Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering or terrorist financing and Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU. The thesis summarises the reasons why the entrenchment of this issue was necessary, including the key aspects that the regulation combats. The paper also describes how registrants are to determine who the beneficial owner is. The next part of the thesis deals with the solutions to the so-called irregularities in the registration of beneficial owners, and the public and private law sanctions resulting from non-compliance with the legal obligations. Finally, the thesis deals with problematic aspects and criticism of the current legislation. Finally, it presents what innovations the forthcoming amendment is expected to bring to the current regulation, not only in connection with the ongoing infringement procedure for incorrect transposition of the Directive (No. 2021/2162) under Article 258 TFEU.

Klíčová slova (key words)

skutečný majitel, evidence skutečných majitelů, koncový příjemce, osoba s koncovým vlivem, evidující osoba, zápis skutečného majitele, řízení o nesrovnalosti, automatický průpis, nástroje pro zastírání skutečného majitele, rozkrývání vlastnický struktur obchodních korporací, řízení o porušení povinnosti pro nesprávné provedení směrnice, směrnice AML, bílý kůň, profesionální fiktivní majitelé, daňové ráje, FATF, boj proti organizovanému zločinu

beneficial owner, registr of beneficial owner, final recipient, person with ultimate influence, registering person, beneficial owner registration, procedure for irregularity, automatic transcription, techniques used to obscure beneficial ownership, revealing ownership structures of business corporations, procedure for incorrect implementation of the Directive, AML Directive, straw man, professional intermediaries, tax havens, FATF, fight against organised crime